

RAPORTUL nr. 2

Misiunea de observare Promo-LEX a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021

Perioada de observare: 12 mai 2021 – 25 mai 2021

Publicat la 27 mai 2021

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație. Conținutul raportului poate fi supus revizuirilor redacționale.

Kingdom of the Netherlands

Misiunea de observare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 este desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, al Consiliului Europei prin proiectul „Suport pentru observarea civică a alegerilor parlamentare anticipate din 2021 în secțiile de votare create în străinătate”, precum și al Oficiului Ambasadei Regatului Țărilor de Jos la Chișinău prin proiectul „Suport pentru informarea cetățenilor și observarea civică a alegerilor parlamentare anticipate din 2021 în secțiile de votare create alegătorii din regiunea Transnistreană”. Componenta „Discursul instigator la ură” este susținută de către Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova – etapa a IV-a”.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în cadrul acestui raport aparține Asociației Promo-LEX și nu reflectă neapărat poziția donatorilor. În cazul în care apar discrepanțe între textul în limba română și traducerea acestuia în altă limbă, va prevala varianta în limba română a raportului.

Cuprins

INTRODUCERE	7
I. CADRUL LEGAL.....	9
II. ORGANELE ELECTORALE	14
III. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR	24
IV. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ.....	25
V. CONCURENȚII ELECTORALI	27
VI. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE	33
VII. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE	36
VIII. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ	40
RECOMANDĂRI.....	41
ABREVIERI	42

SUMAR EXECUTIV

Cadrul legal. La finele perioadei de observare, în plin proces de organizare a alegerilor și în condițiile demarării activităților de agitație electorală, nu există o reglementară clară a măsurilor de prevenire și control al infecției COVID-19 în context electoral. Pe de o parte, Instrucțiunea aplicată la alegerile prezidențiale nu a fost ajustată, iar, pe de altă parte, o instrucțiune nouă nu a fost aprobată. În această situație, ar putea crește riscul contaminării cu infecția COVID-19.

De asemenea, MO Promo-LEX atrage atenția asupra unor incertitudini privind constituționalitatea art. 51, alin. (4) Cod electoral. Incertitudinile se referă la interdicția de tragere la răspundere a candidaților sau supunerea unor sancțiuni pe perioada electorală fără consimțământul organului electoral care i-a înregistrat. Pornind de la faptul că o normă cu exact aceeași formă și același conținut ca și prevederea de la art. 51, alin. (4) Cod electoral, a fost declarată anterior neconstituțională, MO Promo-LEX consideră că aceasta nu trebuie și nu poate fi aplicată de autorități, iar concurenții electorali nu se pot prevala de aceste garanții.

În continuare, MO Promo-LEX constată lipsa unei hotărâri de Guvern care ar asigura acoperirea completă a cheltuielilor aferente organizării alegerilor parlamentare anticipate. Reiterăm îngrijorarea privind starea de incertitudine existentă cu privire la capacitatea autorităților publice centrale de a identifica resurse financiare suficiente pentru buna desfășurare a scrutinului.

Organele electorale. În perioada de referință, CEC s-a întrunit în format mixt (online și prezență fizică) în cadrul a șase ședințe. În scopul organizării scrutinului parlamentar au fost aprobate 63 de hotărâri. În context, a fost aprobat un regulament, iar alte două au fost ajustate la normele legale specifice sistemului proporțional. Promo-LEX salută aprobarea de către CEC a Regulamentului privind reflectarea campaniei electorale, ce conține prevederi care interzic incitarea la ură sau discriminare în cadrul dezbaterilor electorale, precum și difuzarea spoturilor electorale și a reportajelor susceptibile de a propaga, a incita, a promova sau a justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură. De asemenea, menționăm modificarea Regulamentului privind activitatea CECE, care permite desfășurarea ședințelor online ale organului electoral. În acest sens, prioritară, în opinia Promo-LEX, este asigurarea accesului observatorilor la ședințele desfășurate în regim online.

Concomitent, potrivit Promo-LEX, cel puțin încă cinci regulamente ale CEC trebuie adaptate la prevederile Codului electoral. Până la data de 25 mai 2021, Comisia a acreditat 77 de observatori, dintre care 68 de observatori naționali (Promo-LEX) și 9 observatori internaționali.

CEC a constituit 38 de circumscripții electorale de nivelul al doilea și 37 de consilii (CECE) în termene legale. Pentru circumscripția electorală nr. 3 Bender nu a fost constituit CECE. Partidele parlamentare au delegat membri în toate CECE. Componenta consiliilor este dezzechilibrată din perspectiva de gen: 67% – femei și 33% – bărbați. În cel puțin două CECE componenta deja a suferit modificări.

Este identificat cel puțin un caz ce ar putea fi calificat drept realizare a sondajelor de opinie fără înștiințarea prealabilă a CEC.

MO Promo-LEX, după încheierea procedurii de înregistrare prealabilă, a calculat repartizarea secțiilor de votare din străinătate. În calitate de date statistice privind numărul de cetățeni aflați peste hotare a fost utilizată informația de la alegerile prezidențiale, deoarece datele actualizate transmise de MAEIE către CEC și disponibile observatorilor au fost incomplete și nu au putut fi luate în calcul.

Atragem atenția asupra creșterii numărului de înregistrări prelabile cu circa 40 000 comparativ cu alegerile prezidențiale din noiembrie 2020. Potrivit estimărilor Promo-LEX, în perioada ultimelor două săptămâni, doar în baza indicatorului legal privind numărul de înregistrări prelabile, în cazul a cel puțin opt state, s-a modificat numărul secțiilor de votare. Respectiv, înregistrarea prealabilă rămâne a fi unicul indicator în baza căruia cetățenii pot influența autoritățile privind numărul și geografia amplasării eventualelor secții de votare.

Cu privire la repartizarea secțiilor de votare pe state, în baza estimărilor Promo-LEX, dacă luăm ca bază de calcul 150 SV bugetate de CEC, cele mai multe secții urmează a fi constituite în Italia (28), Federația Rusă (21), Germania (13), Marea Britanie (11), Franța (9) și România (9).

De asemenea, având drept bază de calcul 191 SV propuse de MAEIE, cele mai multe SV urmează a fi constituite în Italia (37), Federația Rusă (29), Germania (17), Marea Britanie (16), Franța (12) și România (11).

Desemnarea și înregistrarea concurenților. Până la 26 mai 2021, CEC a înregistrat opt concurenți (șase partide și două blocuri electorale), iar alte două dosare sunt în examinare. Cota de gen din listele de candidați este respectată. Cereri de înregistrare respinse nu au fost constatate. Concomitent, nu a fost înregistrat încă niciun candidat independent.

Administrația publică. MO Promo-LEX constată carențe în realizarea de către APL a atribuțiilor ce țin de asigurarea unui proces electoral transparent și corect. Potrivit observatorilor, din totalul de 43 APL vizitate, doar 26 (60%) au aprobat deciziile de stabilire a spațiilor pentru afișajul electoral și a locurilor pentru întâlnirile cu alegătorii. Iar din aceste 26 APL, doar 13 (50%) au afișat pe panoul informativ al localității deciziile respective.

De asemenea, observatorii Promo-LEX au constatat cel puțin un caz când deciziile APL cu privire la stabilirea locurilor de afișaj ignoră prevederile Regulamentului CEC privind modalitatea plasării publicității electorale. Ne referim la stabilirea locurilor de afișaj pe garduri.

Constatăm și la acest scrutin trecerea cu vederea a competențelor APL cu privire la desemnarea membrilor organelor electorale. MO Promo-LEX a dedus cel puțin șapte CECE II (19%) în care niciun membru nu a fost desemnat de către APL de nivelul II.

Concurenții electorali. MO Promo-LEX atrage atenția în mod repetat asupra faptului că majoritatea concurenților au început activitățile de agitație electorală în lipsa persoanelor de încredere înregistrate la CEC.

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 18 cazuri (17 – BECS, 1 – AUR) de agitație electorală desfășurată înainte de termenul legal stabilit, conținând îndemnul la vot pentru un anumit concurent/potențial concurent electoral.

Pentru perioada 21 – 25 mai 2021, au fost raportate cel puțin 46 de activități electorale desfășurate de patru concurenți electorali: PAS (80%), BECS (11%), BERU (7%) și PPȘ (2%). Cele mai populare activități de promovare electorală au fost distribuirea materialelor electorale (63%) și întâlnirile cu alegătorii (28%).

În perioada observată, au fost identificate cel puțin 121 de cazuri (BECS) ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în scop de promovare electorală. Dintre acestea, 120 de cazuri vizează implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie electorală și un caz – asumarea meritelor pentru servicii efectuate din bani publici.

De asemenea, au fost raportate cel puțin trei cazuri ce pot fi calificate drept oferire de cadouri cu impact electoral (BECS – 2, BERU – 1).

Menționăm și un caz ce poate fi calificat drept implicare a Președintelui Republicii Moldova în campania de susținere a unui concurent electoral – PAS.

Observarea finanțării activităților electorale. În perioada de referință, CEC a stabilit plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Fond electoral” al concurentului electoral și al grupului de inițiativă. Astfel, suma maximă ce poate fi acumulată pentru susținerea financiară a unui concurent electoral constituie 20 707 700 de lei. Comparativ, menționăm că pentru alegerile parlamentare din 2019, quantumul maxim al veniturilor a fost stabilit la 86 871 856 de lei. Diferența considerabilă a valorilor maxime stabilite în 2019 și 2021 se datorează modificării prevederilor Codului electoral (august 2019) și stabilirii unui plafon de 0,05% din veniturile prevăzute în legea bugetului de stat pentru anul respectiv. De asemenea, a fost stabilit quantumul

creditelor pentru concurenții electorali, în valoare de 50 000 de lei, similar alegerilor parlamentare din 2019.

Conform observatorilor Promo-LEX, până la 25 mai 2021, pe pagina web a CEC nu a fost publicat niciun raport al partidelor politice la începutul campaniei electorale (obligatoriu a fi prezentat de partidele politice care au intenția de a efectua viramente în contul „Fond electoral” de pe contul partidului politic). În plus, potrivit datelor publicate pe pagina CEC, până la 25 mai 2021, informația privind deschiderea contului „Fond electoral” a fost prezentată doar de PAS, termenul-limită pentru publicarea informației respective de CEC fiind 26 mai 2021.

Discursul de ură. În perioada 11-24 mai 2021, MO Promo-LEX a identificat cel puțin 23 de cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare în spațiul public, în mass-media și în mediul online din Republica Moldova. Discursul de ură și instigare la discriminare a luat forma discursului xenofob, rasist, sexist, precum și diferite forme de exprimare discriminatorii sau intolerante care au promovat stereotipuri și prejudecăți în spațiul public.

Cele mai multe cazuri au avut loc în mediul online, rețelele de socializare fiind utilizate în mod frecvent (13 cazuri). Alte 9 cazuri s-au manifestat în presa online (3 cazuri) și în cadrul emisiunilor televizate (5 cazuri), iar 2 cazuri au fost înregistrate în cadrul a două evenimente publice (conferințe de presă).

Criteriile care au stat la baza cazurilor de discurs de ură și instigare la discriminare au fost: apartenența politică, sex/gen, vârstă, opinie, culoare, activitate profesională, rasă, naționalitate, origine etnică, orientare sexuală și dizabilitate.

Grupurile afectate de acest tip de discurs au fost: concurenții electorali, politicienii, membrii partidelor politice și simpatizanții acestora, femeile, bărbații, persoanele în etate, migranții, musulmanii, românii/vorbitorii de limba română, unioniștii și persoanele cu dizabilități.

INTRODUCERE

Raportul nr. 2 este elaborat în cadrul Misiunii de observare (MO) Promo-LEX a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021. Perioada de observare a evenimentelor incluse în raport este 12 - 25 mai 2021. Subiectul înregistrării prealabile este monitorizat până în ultima zi de implementare a procedurii - 26 mai 2021. Informația privind desemnarea și înregistrarea concurenților este, de asemenea, reflectată până la data de 26 mai 2021. Rezultatele monitorizării discursului de ură și instigare la discriminare sunt prezentate pentru perioada 11 - 24 mai 2021.

MO Promo-LEX va prezenta în total șase rapoarte intermediare de observare a alegerilor parlamentare anticipate și un Raport final. În ziua alegerilor vor fi elaborate comunicate de presă privind desfășurarea scrutinului, rezultatele numărării parțiale a voturilor și evaluarea corectitudinii completării proceselor-verbale. Obiectivele rapoartelor MO Promo-LEX sunt: sesizarea organelor electorale privind rezultatele evaluării în timp real a calității procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor; responsabilizarea actorilor electorali; informarea societății cu privire la tendințele pozitive și negative atestate în cadrul procesului electoral; prevenirea eventualelor încălcări ale legislației electorale.

Metodologia Promo-LEX de observare a alegerilor se bazează pe standardele internaționale în domeniu și presupune observarea scrutinului atât pe termen lung (perioada electorală), cât și pe termen scurt (ziua alegerilor). Rapoartele de observare sunt elaborate de către echipa centrală a MO Promo-LEX, pe baza constatărilor proprii, inclusiv a celor raportate de către observatorii pe termen lung (OTL) cu privire la activitatea tuturor actorilor implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor: concurenții electorali, autoritățile publice, organele electorale, partidele politice, cetățenii care își depun propria candidatură, precum și societatea civilă.

Observarea procesului electoral este efectuată pe durata perioadei electorale de către 43 OTL. Prin intermediul vizitelor realizate în teritoriu, observatorii Promo-LEX colectează și analizează informații rezultate din interviuri, întâlniri cu interlocutorii și consultarea documentelor oficiale. Activitatea candidaților/concurenților electorali este monitorizată inclusiv în mediul online. Promo-LEX, de asemenea, monitorizează discursul instigator la ură și discriminare prin intermediul a șapte monitori. Constatările OTL/monitorilor sunt raportate în baza unor formulare tematice și sunt stocate pe platforma web www.data.promolex.md, sistem securizat cu acces limitat, gestionată de Promo-LEX.

În ziua scrutinului, Misiunea de observare va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în circa 600 de secții de votare (SV), selectate în baza unui eșantion reprezentativ la nivel național, stabilit de către o companie sociologică. Complementar, procesul electoral din celelalte secții de votare și spațiul adiacent acestora va fi monitorizat de 160 OTS, grupați și distribuiți la nivel național în 80 de echipe mobile de observatori.

Secțiile de votare organizate pentru alegătorii din regiunea transnistreană vor fi observate în totalitate prin delegarea câte unui OTS static în fiecare dintre acestea. De asemenea, o atenție deosebită va fi acordată monitorizării proceselor electorale în secțiile de votare care vor fi deschise peste hotarele țării. În acest scop, MO Promo-LEX va delega circa 60 OTS statici pentru ziua alegerilor în secțiile de votare care vor fi create în străinătate.

Activitatea observatorilor este gestionată de către echipa centrală a Misiunii, compusă din 22 de membri. Toți observatorii și monitorii Promo-LEX sunt instruiți în cadrul seminarelor organizate de Misiunea de observare, inclusiv în ceea ce privește respectarea măsurilor de protecție în contextul pandemiei COVID-19. De asemenea, observatorii semnează și își asumă să respecte Codul de conduită¹ al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună-credință și în mod nonpartizan.

MO a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 reprezintă un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte.

¹ [Codul de conduită](#) al observatorului național independent Promo-LEX.

MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe fotografice și video, alte documente, care pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept, pe baza solicitărilor corespunzătoare, și în niciun caz la dispoziția concurenților electorali. Totodată, încălcările, inclusiv cele presupuse, care se regăsesc în prezentul raport, trebuie tratate de autoritățile electorale drept sesizări și urmează a fi examinate conform competenței, prin prisma prevederilor art. 22, alin. (1), lit. q) și art. 68, alin. (5) din Codul electoral.

Misiunea Promo-LEX gestionează platforma web www.electoralamonitor.md, pe care orice persoană poate semnala activități cu tentă electorală. Pe aceeași platformă sunt stocate informații relevante din rapoartele observatorilor. Semnalările din partea cetățenilor sunt verificate de către observatorii Misiunii în cadrul următoarei vizite planificate în localitatea în care a fost înregistrată semnalarea.

Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile. Asociația organizează misiuni de observare a alegerilor din Republica Moldova începând cu anul 2009, prezenta MO fiind a 21-a la număr. Angajații și membrii Asociației dispun, de asemenea, de experiență internațională, participând la observarea alegerilor în cadrul Misiunilor Internaționale din Armenia, Cehia, Estonia, Georgia, Germania, Muntenegru, Norvegia, România, Serbia, Suedia, Ucraina etc.

Standardele internaționale la care se face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele fiecărui raport sunt formulate recomandări pentru autoritățile publice, organele electorale, concurenții electorali, alți actori interesați, cu scopul de a asigura buna organizare și perfecționarea procesului electoral.

Misiunea de observare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 este desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, precum și al biroului Ambasadei Regatului Țărilor de Jos în Moldova prin intermediul proiectului „Suport pentru informarea cetățenilor și observarea alegerilor parlamentare anticipate din 2021 în secțiile de votare create pentru alegătorii din regiunea transnistreană”. Componenta „Discursul instigator la ură” este susținută de către Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova – etapa a IV-a”.

Opiniile exprimate în rapoartele și comunicatele publice ale MO Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

I. CADRUL LEGAL

La finele perioadei de observare, în plin proces de organizare a alegerilor și în condițiile demarării activităților de agitație electorală, nu există o reglementare clară a măsurilor de prevenire și control al infecției COVID-19 în context electoral. Pe de o parte, Instrucțiunea aplicată la alegerile prezidențiale nu a fost ajustată, iar, pe de altă parte, o instrucțiune nouă nu a fost aprobată. În lipsa unor măsuri clare privind desfășurarea campaniei electorale în context pandemic, există riscul că ar putea crește rata de contaminare cu infecția COVID-19.

MO Promo-LEX atrage atenția asupra unor incertitudini privind constituționalitatea art. 51, alin. (4) din Codul electoral. Incertitudinile se referă la interdicția de tragere la răspundere a candidaților sau supunerea unor sancțiuni pe perioada electorală fără consimțământul organului electoral care i-a înregistrat. Pornind de la faptul că o normă cu exact aceeași formă și același conținut ca și prevederea de la art. 51, alin. (4) Cod electoral, a fost declarată anterior neconstituțională, MO Promo-LEX consideră că aceasta nu trebuie și nu poate fi aplicată de autorități, iar concurenții electorali nu se pot prevala de aceste garanții.

În continuare, MO Promo-LEX constată lipsa unei hotărâri de Guvern care ar asigura acoperirea completă a cheltuielilor aferente organizării alegerilor parlamentare anticipate. Reiterăm îngrijorarea privind starea de incertitudine existentă cu privire la capacitatea autorităților publice centrale de a identifica resurse financiare suficiente pentru buna desfășurare a scrutinului.

1.1. Omisiunea aprobării unei noi Instrucțiuni privind organizarea și desfășurarea scrutinelor în condițiile situației pandemice sau ajustarea Instrucțiunii nr. 24 din 12.08.2020

La 19 mai 2021, CEC s-a adresat către Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică (CNESP) cu solicitarea de a fi informată privind măsurile de prevenire și control al infecției COVID-19 ce se impun a fi respectate la traversarea frontierei de stat, în contextul monitorizării alegerilor de către observatorii internaționali și de către jurnaliștii străini. În plus, Comisia a solicitat să fie informată privind data ședinței planificate pentru modificarea și ajustarea Instrucțiunii nr. 24 din 12.08.2020 și dacă au intervenit modificări în lista de bunuri și echipamente de protecție împotriva COVID-19².

Anterior, la 6 mai 2021, în urma adresării CEC, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS) a comunicat că Instrucțiunea „privind modalitatea de organizare și desfășurare de către CEC a scrutinelor electorale, în condițiile situației pandemice cu infecția COVID-19”, aprobată prin Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică nr. 24 din 12.08.2020, este una complexă și nu necesită modificări esențiale. Astfel, aceasta rămâne a fi actuală (aplicabilă) și pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, doar după operarea modificărilor care se impun.

Totuși, până la 25.05.2021, nici instrucțiunea „veche” nu a fost ajustată, dar nici nu a fost aprobată o instrucțiune nouă. Aceasta în condițiile în care procesul de organizare a alegerilor este în plină desfășurare, fiind create deja și consiliile electorale de circumscripție (CECE). Concomitent, au început activitățile de agitație electorală (de exemplu, concerte electorale cu prezența în masă a cetățenilor).

Amintim că după anularea stării de urgență, CNESP a emis o singură hotărâre. Astfel, conform Hotărârii nr. 54 din 29 aprilie 2021³, starea de urgență în sănătate publică se instituie de comisiile teritoriale extraordinare de sănătate publică, în baza indicatorului de incidență cu COVID-19 (în ultimele 14 zile mai mare de 100 de cazuri la 100 de mii populație).

² [Scrisoarea](#) CEC nr. CEC-8/3950 din 19 mai 2021.

³ [Hotărârea](#) nr. 54 din 29 aprilie 2021.

Corespunzător gradului de alertă, comisiile teritoriale urmau să instituie măsurile de sănătate publică. Totodată, printre măsurile generale de prevenire și control al infecției COVID-19 pentru persoanele fizice, aplicabile la nivel național sunt:

- purtarea obligatorie a măștilor de protecție în toate spațiile publice deschise și închise;
- respectarea distanței fizice de minimum 1 metru;
- respectarea, sub proprie răspundere, a regimului de autoizolare de către persoanele cărora li se stabilește regimul respectiv;
- respectarea de către persoanele fizice care se află în teritoriile sau instituțiile cu regim de carantină a măsurilor impuse de autorități;
- recomandarea de aflare în locurile publice în grupuri mai mici de 3 persoane, cu excepția membrilor unei familii;
- recomandarea de evitare a aflării persoanelor în vârstă de peste 63 de ani în afara domiciliului și în spațiile publice fără necesitate stringentă.

Deși campania electorală a început pentru cel puțin șase concurenți electorali la 21.05.2021, prevederi speciale privind modul de desfășurare a campaniei în condiții de pandemie nu au fost instituite. Evidențiem că din momentul înregistrării, concurenții electorali pot face agitație electorală în cadrul adunărilor, mitingurilor, întâlnirilor cu alegătorii. Astfel, din cauza nereglementării condițiilor pentru adunările publice cu scopuri electorale, ar putea crește riscul contaminării cu infecția COVID-19, iar autoritățile de reglementare și control, cu excepția măsurilor generale, nu dispun de mecanisme de prevenire și sancționare.

În plus, instituirea măsurilor speciale de către fiecare Comisie teritorială extraordinară de sănătate publică ar putea dezorienta concurenții electorali, dar și autoritățile cu competențe de sancționare.

1.2. Observații privind constituționalitatea art. 51, alin. (4) Cod electoral și garanțiile acordate concurenților electorali

Conform art. 51, alin. (4) Cod electoral, pe durata perioadei electorale, candidații nu pot fi concediați ori transferați la o altă muncă sau funcție fără acordul lor, precum și nu pot fi trași la răspundere penală, arestați, reținuți sau supuși unor sancțiuni administrative fără consimțământul organului electoral care i-a înregistrat, cu excepția cazurilor de infracțiuni flagrante.

Evidențiem că o prevedere similară cu cea stabilită în prezent la art. 51, alin. (4), exista în Codul electoral, de la adoptarea acestuia – 1997 – până la sfârșitul anului 1999, atunci când Curtea Constituțională a declarat neconstituțională prevederea respectivă⁴. Norma care a fost declarată neconstituțională prevedea, la art. 46, alin. (6) că „Concurenții electorali nu pot fi trași la răspundere penală, arestați, reținuți sau supuși unor sancțiuni administrative fără consimțământul organului electoral care i-a înregistrat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă”.

Inter alia, Curtea Constituțională a stabilit că:

- „Potrivit Legii Supreme, se bucură de imunitate, ca ansamblu de drepturi specifice, numai Președintele Republicii Moldova (art. 81) și deputații în Parlament (art. 70). Pe teritoriul Republicii Moldova sunt inviolabile, de asemenea, persoanele care fac parte din corpul diplomatic, care se bucură de protecție. Cât privește (...) concurenții electorali, nici Constituția, nici normele internaționale nu prevăd pentru ei o protecție specială în cazul comiterii unor infracțiuni sau contravenții.”
- Din normele care fac obiectul sesizării reiese că organele electorale sunt abilitate, de fapt, cu atribuții caracteristice doar instanțelor judecătorești, ceea ce contravine art. 114 și 115 din Constituție, care stipulează că în Republica Moldova justiția se desfășoară în numele legii numai de instanțele judecătorești, prin Curtea Supremă de Justiție, prin Curtea de Apel, prin tribunale și judecătorii.
- „Prevederile (...) art. 46, alin. (6) din Codul electoral contravin, de asemenea, normelor internaționale recunoscute de Republica Moldova. Astfel, art. 14, pct. 1 și pct. 3, lit. c) din

⁴ [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 43 din 27.07.1999.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede că toți oamenii sunt egali în fața tribunalelor și curților de justiție și orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, să fie judecată fără o întârziere excesivă. Prin urmare, normele contestate în sesizare încalcă dreptul (...) concurentului electoral la o judecată fără întârziere pentru faptele penale.”

- „Reținerea, arestarea și tragerea la răspundere penală sau administrativă a unor persoane concrete, în conformitate cu legislația în vigoare, nu contravin normelor constituționale privind alegerile libere, libertatea votului și garantarea efectivă a voinței alegătorilor în alegerea reprezentanților lor.”

Totuși, în 2005 garanțiile concurenților electorali de a nu fi trași la răspundere penală, arestați sau supuși unor sancțiuni administrative au revenit în Codul electoral⁵. Nu este clar care au fost raționamentele legiuitorului de a reintroduce în Codul electoral aceste garanții, fără ca Înalta Curte să revizuiască hotărârea respectivă sau să-și modifice jurisprudența. Cert este faptul că, în condițiile în care există un precedent de declarare neconstituțională a normei legale care poartă exact același înțeles cu norma nou-instituită, există o mare probabilitate ca, în cazul sesizării repetate a Înaltei Curți, și norma actuală să fie declarată neconstituțională.

La 13 mai 2021, avocații unui potențial candidat la funcția de deputat – Ilan Șor – s-au adresat la CEC cu o interpelare privind ulterioara înregistrare/neînregistrare a acestui candidat din partea PPS, precum și posibilitatea aplicării în privința acestuia a măsurii preventive stabilite printr-o încheiere a instanței de judecată în iulie 2019. Drept urmare, la 20 mai 2021, CEC a comunicat în privința măsurii preventive că „garanțiile stabilite de art. 51, alin. (4) Cod electoral nu se răsfrâng asupra măsurilor procesuale de constrângere deja aplicate, or, pentru finalizarea acțiunilor de urmărire penală deja inițiate, nu este necesar acordul organului electoral”⁶.

Totodată, în ziua înregistrării concurentului electoral PACE, în spațiul public a apărut știrea⁷ precum că Procuratura raionului Sângerei a citat un potențial candidat la funcția de deputat din partea acestui partid pentru a fi pus sub învinuire și informat despre finalizarea urmăririi penale, cu ulterioara trimitere a dosarului în judecată. Potrivit reprezentantei Procuraturii Generale, candidatul citat a refuzat să se prezinte motivând că s-a înregistrat în cursa electorală în calitate de candidat la funcția de deputat și, în conformitate cu art. 51 din Codul electoral, a solicitat suspendarea tuturor activităților procesuale în privința sa până la finalizarea alegerilor. La rândul său, Procuratura raionului Sângerei a solicitat consimțământul CEC pentru tragerea la răspundere penală, aplicarea măsurilor preventive și deferirea cauzei penale justiției. La 20 mai 2021, CEC a decis că pentru finalizarea urmăririi penale în acest caz nu este nevoie de consimțământul CEC, deoarece activitățile procesuale au fost realizate până la înregistrarea partidului PACE și a listei candidaților la CEC.

Luând în considerare faptul că norma cu exact aceeași formă și același conținut ca și prevederea de la art. 51, alin. (4) Cod electoral, a fost declarată anterior neconstituțională, **considerăm că aceasta nu trebuie și nu poate fi aplicată de autorități, iar concurenții electorali nu se pot prevala de aceste garanții.**

În susținerea acestei poziții, evidențiem faptul că Înalta Curte a decis, la 10.10.2013⁸, că „hotărârea prin care se declară neconstituționalitatea unor norme/acte are nu numai putere de lege, ci și este obligatorie, prin considerentele pe care se sprijină, pentru toate organele constituționale ale Republicii Moldova, astfel încât noi norme/acte cu același conținut nu mai pot fi adoptate din nou”.

În plus, cu referire la precedentele de adoptare a noilor norme cu același conținut cu normele declarate anterior neconstituționale, recomandăm autorității legislative, după constituirea legală a noului Parlament, să examineze această practică și, după caz, să instituie norme legale sau constituționale care să prevină acest fenomen.

⁵ [Legea](#) nr. 176 din 22.07.2005 pentru modificarea și completarea Codului electoral.

⁶ [Scrisoarea](#) nr. CEC-8/3952 din 20 mai 2021.

⁷ [Știrea](#) „Procuratura Sângerei a finalizat urmărirea penală în dosarul «verde de briliant». Cavcaliuc, citat pentru a fi pus sub învinuire”. Sursa: www.newsmaker.md

⁸ [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 33 din 10.10.2013 privind interpretarea art. 140 din Constituție.

1.3. Observații privind camuflarea blocurilor electorale sau susținerea indirectă a concurentului electoral

Potrivit Codului electoral, noțiunea de bloc electoral presupune o uniune benevolă a două sau mai multe partide, constituită în scopul participării în comun la alegeri, care este înregistrată în cazul alegerilor parlamentare de Comisia Electorală Centrală. În Hotărârea sa nr. 29 din 9 decembrie 2014, Curtea Constituțională a reținut că „în vederea asigurării condițiilor echitabile tuturor concurenților electorali în următoarele scrutine, este necesar ca autoritățile competente în materie electorală să excludă din start situațiile de camuflare a blocurilor electorale într-un singur partid politic”. Curtea Constituțională s-a referit la lista candidaților la funcția de deputat în Parlament pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 din partea PSRM în care a figurat Vladimir Țurcan, cu mențiunea expresă de președinte al Partidului Politic „Moldova Unită”⁹.

Menționăm că un bloc electoral dispune de mai multe beneficii în raport cu un partid politic, aceasta evidențiindu-se și prin pragul diferențiat de reprezentare pe care trebuie să-l atingă fiecare tip de formațiune politică. Astfel, candidații de pe lista unui bloc electoral beneficiază de suportul mai multor partide politice, și anume de:

- organizațiile și structurile teritoriale ale fiecărui partid politic din cadrul blocului electoral;
- resurse umane – membri și susținători ai fiecărui partid din cadrul blocului;
- resurse materiale și nemateriale ale fiecărui partid din cadrul blocului;
- resursele informaționale și imaginea partidelor politice din cadrul blocului formate în timp.

Astfel, utilizarea în campania electorală a resurselor unui partid politic neînregistrat în cursa electorală și nedeclararea acestora ca donații pot duce atât la diminuarea transparenței finanțării campaniei electorale, cât și la anularea înregistrării concurentului electoral respectiv, potrivit art. 75, alin. (5), lit. a) Cod electoral. În plus, camuflarea blocurilor electorale într-un singur partid politic afectează și egalitatea șanselor celorlalți concurenți electorali, care respectă legea.

Amintim, în context, de precedentul de la alegerile prezidențiale din 2016, când candidata PAS, Maia Sandu, a fost susținută de PPPDA, după retragerea candidatului Andrei Năstase¹⁰, cazul alegerilor parlamentare noi pentru circumscripția Hâncești din 15 martie 2020, când candidatul independent Grigore Cobzac a fost susținut de PUN și PPPDA¹¹. Totodată, menționăm și un alt caz de diminuare a transparenței finanțării campaniei electorale – cel de la alegerile prezidențiale din 2020, când candidatul independent Igor Dodon a fost susținut de către PSRM¹².

Luând în considerare cele menționate supra, atragem atenția potențialilor concurenți electorali să evite practicile de camuflare a blocurilor electorale într-un singur partid sau de susținere a candidaților independenți de către partidele politice.

1.4. Alocarea mijloacelor financiare pentru organizarea scrutinului parlamentar anticipat

La 12 mai 2021, ca urmare a recepționării și examinării devizului de cheltuieli estimativ pentru organizarea și desfășurarea alegerilor, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Hotărârea „Cu privire la alocarea mijloacelor financiare”¹³. Prin aceasta, Ministerul Finanțelor urma să aloce Comisiei Electorale Centrale, din fondul de rezervă al Guvernului, mijloace financiare în valoare de 70 000,0 de mii de lei pentru organizarea și desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, ceea ce reprezintă doar 56% din devizul de cheltuieli estimat de CEC.

⁹ [Hotărârea Curții Constituționale](#) nr. 29 din 09.12.2014 privind confirmarea rezultatelor alegerilor pentru Parlamentul Republicii Moldova din 30 noiembrie 2014 și validarea mandatelor deputaților aleși.

¹⁰ [Raportul nr. 4](#). MO Promo-LEX de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016, p. 9.

¹¹ [Raportul final](#) al MO Promo-LEX de observare a alegerilor parlamentare noi din 15 martie 2020.

¹² [Raportul nr. 4](#). MO Promo-LEX de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, p. 12-13.

¹³ [Hotărârea](#) de Guvern nr. 57 din 12.05.2021 „Cu privire la alocarea mijloacelor financiare”.

Totodată, conform pct. 2 al acestei hotărâri, Guvernul recomandă CEC revizuirea, în vederea diminuării, a devizului de cheltuieli estimativ aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4816/2021. Ulterior, la 19 mai 2021, Guvernul a expediat o scrisoare¹⁴ pe adresa CEC, prin care menționează că Guvernul este disponibil de a aloca Comisiei necesarul suplimentar de mijloace financiare, începând cu 20 iunie 2021, după determinarea exhaustivă a tuturor costurilor ce nu au putut fi estimate complet în etapa planificării.

Astfel, până la 25.05.2021, nici Comisia nu a aprobat o hotărâre privind revizuirea devizului de cheltuieli pentru organizarea și desfășurarea alegerilor, și nici Guvernul nu și-a asumat printr-un act normativ alocarea mijloacelor necesare într-un viitor apropiat. Siguranță situației privind alocarea mijloacelor financiare pentru desfășurarea scrutinului nu adaugă nici apelul prim-ministrului interimar al Republicii Moldova cu privire la posibila implicare voluntară a unor membri de birouri constituite peste hotare¹⁵.

În acest sens, MO Promo-LEX își exprimă îngrijorarea în privința lipsei de certitudine și previzibilitate cu referire la data alocării mijloacelor suplimentare și acoperirea suficientă a cheltuielilor de organizare și desfășurare a alegerilor. Suntem convinși de faptul că situația respectivă poate afecta buna organizare și desfășurare a procedurilor electorale.

¹⁴ [Scrisoarea](#) nr. 20-76-627-3709 din 19 mai 2021.

¹⁵ [Ministerul de Externe](#) propune membrilor diasporei să fie voluntari la alegerile parlamentare anticipate.

II. ORGANELE ELECTORALE

În perioada de referință, CEC s-a întrunit în format mixt (online și prezență fizică) în cadrul a șase ședințe. În scopul organizării scrutinului parlamentar anticipat au fost aprobate 63 de hotărâri. În context, a fost aprobat un regulament, iar alte două au fost ajustate la normele legale specifice sistemului proporțional. Promo-LEX salută aprobarea de către CEC a Regulamentului privind reflectarea campaniei electorale, ce conține prevederi care interzic incitarea la ură sau discriminare în cadrul dezbaterilor electorale, precum și difuzarea spoturilor electorale și a reportajelor susceptibile de a propaga, a incita, a promova sau a justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură. De asemenea, menționăm modificarea Regulamentului privind activitatea CECE, care permite desfășurarea ședințelor online ale organului electoral. În acest sens, prioritară, în opinia Promo-LEX, este asigurarea accesului observatorilor la ședințele desfășurate în regim online.

Concomitent, potrivit Promo-LEX, cel puțin încă cinci regulamente ale CEC trebuie adaptate la prevederile Codului electoral. Până la data de 25 mai 2021, Comisia a acreditat 77 de observatori, dintre care 68 de observatori naționali (Promo-LEX) și 9 observatori internaționali.

CEC a constituit 38 de circumscripții electorale de nivelul al doilea și 37 de consilii (CECE) în termene legale. Pentru circumscripția electorală nr. 3 Bender nu a fost constituit CECE. Partidele parlamentare au delegat membri în toate CECE. Componenta consiliilor este dezechilibrată din perspectiva de gen: 67% – femei și 33% – bărbați. În cel puțin două CECE componenta deja a suferit modificări.

Este identificat cel puțin un caz ce ar putea fi calificat drept realizare a sondajelor de opinie fără înștiințarea prealabilă a CEC.

MO Promo-LEX, după încheierea procedurii de înregistrare prealabilă, a calculat repartizarea secțiilor de votare din străinătate. În calitate de date statistice privind numărul de cetățeni aflați peste hotare a fost utilizată informația de la alegerile prezidențiale, deoarece datele actualizate transmise de MAEIE către CEC și disponibile observatorilor au fost incomplete și nu au putut fi luate în calcul.

Atragem atenția asupra creșterii numărului de înregistrări prelabile cu circa 40 000 comparativ cu alegerile prezidențiale din noiembrie 2020. În perioada ultimelor două săptămâni de înregistrare, potrivit estimărilor Promo-LEX, în cazul a cel puțin opt state s-a modificat numărul secțiilor de votare.

Cu privire la repartizarea secțiilor de votare pe state, în baza estimărilor Promo-LEX, dacă luăm ca bază de calcul 150 SV bugetate de CEC, cele mai multe secții urmează a fi constituite în Italia (28), Federația Rusă (21), Germania (13), Marea Britanie (11), Franța (9) și România (9).

De asemenea, având drept bază de calcul 191 SV propuse de MAEIE, cele mai multe SV urmează a fi constituite în Italia (37), Federația Rusă (29), Germania (17), Marea Britanie (16), Franța (12) și România (11).

2.1. Hotărâri ale CEC

Conținutul tematic al hotărârilor aprobate de CEC. În perioada de raportare, CEC s-a întrunit în șase ședințe, dintre care două ordinare și patru extraordinare, desfășurate în format mixt. Au fost întreprinse un șir de activități necesare respectării Programului calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, fiind adoptate în acest sens 63 de hotărâri, după cum urmează: 37 de hotărâri prin care s-au constituit CECE II; 4 hotărâri de acreditare a observatorilor naționali și internaționali și 22 de hotărâri referitoare la alte acțiuni încadrate în realizarea Programului calendaristic al CEC privind organizarea alegerilor.

Transparența procesului decizional. Potrivit art. 14, alin. (1) din Legea nr. 239/2008, în cazul actelor ce urmează a fi adoptate de CEC în perioada electorală, proiectele de decizii urgente pot fi supuse

elaborării și adoptării fără respectarea etapelor prevăzute de prezenta lege. Totuși, subliniem că conform aceluiași articol (alin. (2)), autoritatea este obligată să aducă la cunoștință publică motivele necesității adoptării în regim de urgență a unei hotărâri fără consultarea publică. De exemplu, conform practicii de la alegerile prezidențiale din 2020^{16, 17}. Or, potrivit datelor plasate pe pagina CEC, compartimentul *Transparență decizională*, până la publicarea raportului, autoritatea nu a plasat nicio notă de argumentare privind adoptarea în regim de urgență a hotărârilor fără consultarea părților interesate.

2.2. Acreditarea observatorilor naționali și internaționali

În vederea monitorizării alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, în perioada de raportare, CEC a aprobat patru hotărâri prin care a acreditat primii 68 de observatori naționali din partea Asociației Promo-LEX. De asemenea, CEC a acreditat 9 observatori internaționali: 2 persoane din partea Ambasadei Republicii Cehe în Republica Moldova, 3 persoane din partea Ambasadei Ungariei în Republica Moldova și 4 persoane din partea Biroului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO). Până la 25 mai 2021, în total au fost acreditați 77 de observatori, dintre care 68 de observatori naționali (Promo-LEX) și 9 observatori internaționali.

2.3. Regulamentele aprobate de CEC în perioada de observare

La 12 mai 2021, CEC a aprobat Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova. Asociația Promo-LEX salută includerea în regulament a prevederilor care interzic incitarea la ură sau discriminare în cadrul dezbaterilor electorale, precum și difuzarea spoturilor electorale și a reportajelor susceptibile de a propaga, a incita, a promova sau a justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală.

Totodată, în scopul adaptării procedurilor la sistemul proporțional și condițiile pandemice, în perioada de raportare au fost modificate două regulamente: Regulamentul privind activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare¹⁸ și Regulamentul privind activitatea consiliului electoral de circumscripție¹⁹.

Evidențiem că una dintre normele ajustate se referă la constituirea consiliilor electorale distincte pentru secțiile de votare din străinătate și pentru secțiile de votare pentru localitățile din stânga Nistrului. Regulamentul cu privire la votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării²⁰ și Regulamentul privind particularitățile constituirii și funcționării secțiilor de votare pentru alegătorii domiciliați în UAT din stânga Nistrului²¹ conțin norme mai detaliate de constituire a secțiilor de votare și a birourilor electorale ale secțiilor de votare pentru aceste categorii de alegători, inclusiv cu referire la consiliile electorale respective. Totuși, până la 25 mai 2021 aceste regulamente nu au fost ajustate la modificările Codului electoral operate în 2019 pe aspecte ce țin de utilizarea sistemului proporțional pentru alegerile parlamentare. Mai mult, Regulamentul cu privire la votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării nu a fost ajustat nici la prevederile Codului electoral privind atribuțiile organelor competente de organizare a secțiilor de votare peste hotare – art. 31, alin. (3) Cod electoral.

Atragem atenția că alte regulamente ale CEC care necesită ajustarea la specificul scrutinului parlamentar în sistem proporțional sunt:

- Regulamentul cu privire la activitatea persoanelor de încredere ale concurenților electorali;

¹⁶ [Notă de argumentare](#) privind modificarea Regulamentului privind activitatea BESV din 26 august 2020.

¹⁷ [Notă de argumentare](#) privind modificarea Regulamentului privind activitatea CECE din 26 august 2020.

¹⁸ [Regulamentul](#) CEC privind activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare din 19 mai 2021.

¹⁹ [Regulamentul](#) CEC privind activitatea consiliului electoral de circumscripție din 19 mai 2021.

²⁰ [Regulamentul](#) cu privire la votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării.

²¹ [Regulamentul](#) privind particularitățile constituirii și funcționării secțiilor de votare pentru alegătorii Republicii Moldova domiciliați în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni.

- Regulamentul cu privire la procedurile de tragere la sorți;
- Regulamentul privind înregistrarea prealabilă;
- Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale;
- Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare.

Totodată, pct. 32¹ din Regulamentul privind activitatea consiliului electoral de circumscripție prevede că „În cazurile când este declarată starea de urgență sau starea de urgență în sănătate publică pe teritoriul Republicii Moldova, precum și în situațiile motivate care fac imposibilă prezența fizică a membrilor la sediul unde se desfășoară ședințele consiliului electoral, la solicitarea membrilor, poate fi organizată participarea acestora la ședințele consiliului electoral prin mijloace din domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor și/sau prin intermediul platformelor online de videoconferință. (...) Prevederile prezentului punct nu se aplică pentru ședințele organizate în preziua și ziua alegerilor”. Aceeași normă a fost inclusă și în Regulamentul privind activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare.

Evidențiem că desfășurarea ședințelor CECE/BESV prin mijloace din domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor și/sau prin intermediul platformelor online de videoconferință nu trebuie să afecteze drepturile altor părți ale procesului electoral. În special, ne referim la dreptul de asistare la toate ședințele organelor electorale a reprezentanților concurenților electorali în organele electorale, a observatorilor naționali și internaționali și a reprezentanților mijloacelor de informare în masă conform art. 15, 60, alin. (8), 68, alin. (5), 70, alin. (1) Cod electoral.

Astfel, recomandăm organelor electorale, în cazul în care decid desfășurarea ședinței prin intermediul platformelor online, să asigure libera participare a tuturor părților procesului electoral interesate (de exemplu, prin publicarea detaliilor tehnice de conectare la ședința respectivă).

Alte modificări la Regulamentul privind activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare implică completarea cu norme legale pentru reglementarea situației în care CECE îndeplinește și atribuțiile de BESV, prezența membrilor la ședințe.

2.4. Circulare

La 21 mai 2021, CEC a elaborat și a expediat pe adresa consiliilor raionale, CECE II și Inspectoratului Național de Securitate Publică *Circulara nr. CEC-8/3966*²², prin intermediul căreia atenționează destinatarii asupra necesității respectării prevederilor ce vizează agitația electorală, în special a celor privind stabilirea minimului de locuri de afișaj electoral și a minimului de localuri pentru întâlnirile cu alegătorii. Documentul scoate în evidență cinci aspecte:

- termenul-limită de stabilire a minimului de locuri pentru afișajul electoral și a minimului de localuri pentru desfășurarea întâlnirilor cu alegătorii (8 mai 2021);
- aducerea la cunoștința publică a deciziilor/dispozițiilor respective;
- asigurarea tuturor concurenților electorali a condițiilor egale pentru accesul la locurile de afișaj electoral, precum și în localurile pentru întâlnirile cu alegătorii;
- respectarea măsurilor de protecție anti-COVID, inclusiv distanțarea socială/fizică;
- constatarea și înlăturarea afișajului electoral neautorizat.

2.5. Constituirea circumscripțiilor electorale de nivelul al doilea

Conform prevederilor legale²³, CEC formează, cu cel puțin 55 de zile înainte de alegeri, circumscripții electorale care, de regulă, corespund unităților administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova de nivelul al doilea. Conform Programului calendaristic al CEC, termenul-limită de constituire a CE a fost 16 mai 2021.

²² [Circulara](#) nr. CEC-8/3966 din 21 mai 2021.

²³ Art. 80, alin. (1) din Codul electoral – Constituirea circumscripțiilor electorale și a consiliilor electorale de circumscripție.

La 13 mai 2021, prin adoptarea Hotărârii nr. 4836²⁴, CEC a constituit 38 de circumscripții electorale de nivelul al doilea, inclusiv circumscripția electorală nr. 3 Bender, circumscripția electorală nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului și circumscripția electorală nr. 38 pentru secțiile de votare constituite în străinătate. Termenul de constituire a fost respectat.

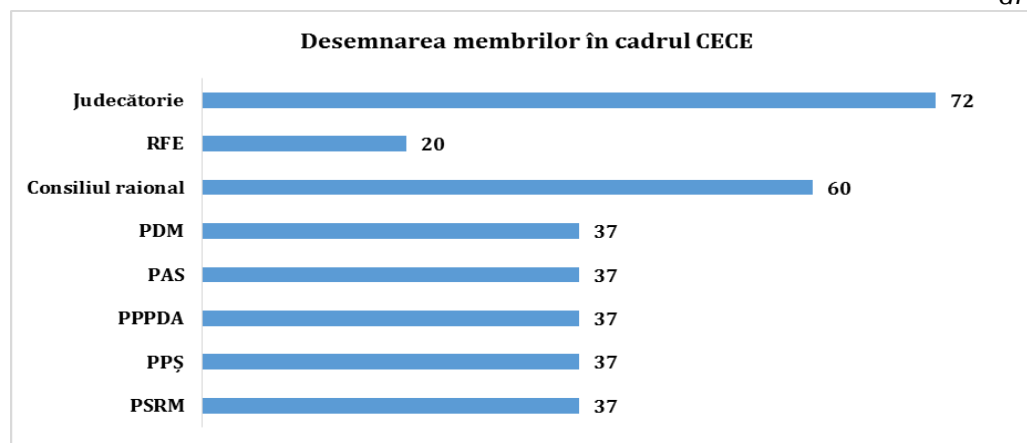
Subliniem că, potrivit hotărârii menționate *supra*, circumscripțiile electorale pentru localitățile din stânga Nistrului și pentru secțiile de votare constituite în străinătate se echivalează cu circumscripțiile electorale ale unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea.

2.6. Constituirea consiliilor electorale de circumscripție electorală (CECE) de nivelul II

La 21 mai 2021, în conformitate cu pct. 8 din Programul calendaristic și cu prevederile Codului electoral, prin hotărârile nr. 4861-4897, CEC a constituit 37 de consilii electorale. Menționăm că și la acest scrutin parlamentar, desfășurat în baza scrutinului proporțional, CECE Bender nu a fost constituit²⁵. Contextual, remarcăm că, pentru alegerile parlamentare anticipate în baza scrutinului proporțional, în premieră, a fost constituit CECE nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului.

Din totalul consiliilor electorale, 35 de consilii electorale de nivelul II au în componența numerică 9 membri, iar CECE nr. 1 mun. Chișinău și CECE nr. 38 pentru secțiile de votare constituite în străinătate sunt formate din 11 membri. Desemnarea membrilor în organul electoral de către entitățile deținătoare ale acestui drept este reflectată în graficul nr. 1.

Graficul nr. 1

Atragem atenția că, potrivit prevederilor legale, în cazul alegerilor parlamentare, candidaturile a doi membri ai CECE II se propun de către judecătoria sau, după caz, de către curtea de apel, candidaturile altor doi membri – de către consiliile locale de nivelul al doilea și Adunarea Populară a Găgăuziei. Candidaturile celorlalți membri se propun de către partidele reprezentate în Parlament la data constituirii consiliului electoral²⁶. Prin urmare, atestăm șapte cazuri²⁷ când niciun membru nu a fost desemnat de către consiliile raionale și un caz (CECE nr. 38 pentru secțiile de votare constituite în străinătate) când niciun membru nu a fost desemnat de către judecătoria. În context, menționăm că partidele reprezentate în Parlament au delegat membri în fiecare din consiliile electorale constituite.

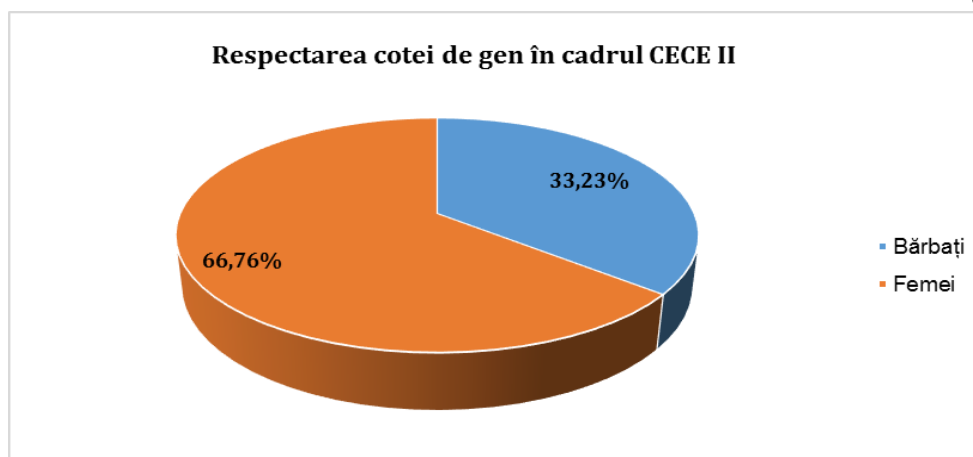
În urma analizei hotărârilor CEC de aprobare a componenței nominale a CECE II, constatăm, și la acest scrutin, o implicare accentuată a femeilor în raport cu bărbații (a se vedea graficul nr. 2). Comparativ cu scrutinul prezidențial din noiembrie 2020, pentru alegerile parlamentare anticipate din iulie 2021 ponderea femeilor în componența CECE II a crescut cu 2,66%.

²⁴ [Hotărârea CEC nr. 4836](#) cu privire la constituirea circumscripțiilor electorale de nivelul al doilea pentru desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate din data de 11 iulie 2021.

²⁵ [Raport final](#). Misiunea Promo-LEX de observare a alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014, p. 8.

²⁶ Art. 28 din Codul electoral.

²⁷ CECE nr. 1 mun. Chișinău, nr. 15 Dubăsari, nr. 17 Fălești, nr. 33 Taraclia, nr. 36 UTA Găgăuzia, nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului și nr. 38 pentru secțiile de votare constituite în străinătate.

În tabelul nr. 1 sunt prezentate cele mai dezechilibrate consilii electorale din perspectiva de gen.

Tabelul nr. 1. Exemple ale dezechilibrului de gen în cadrul CECE II

CECE II	Raportul bărbați/femei
nr. 32 Ștefan Vodă	0 / 9
nr. 8 Cantemir, nr. 12 Criuleni, nr. 17 Fălești, nr. 31 Șoldănești	1 / 8
nr. 38 pentru secțiile de votare constituite în străinătate	1 / 10
nr. 10 Căușeni, nr. 29 Soroca, nr. 30 Strășeni, nr. 36 UTAG	2 / 7
nr. 4 Anenii Noi, nr. 7 Cahul, nr. 9 Călărași, nr. 13 Drochia, nr. 16 Edineț, nr. 20 Hâncești, nr. 21 Ialoveni, nr. 22 Leova, nr. 24 Ocnîța, nr. 25 Orhei, nr. 28 Sângerei, nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului	3:6/6:3

Subliniem că, prin intermediul scrisorilor CEC-8/3878, CEC-8/3879 și CEC-8/3880²⁸, autoritatea electorală a recomandat consiliilor locale de nivelul al doilea și Adunării Populare a Găgăuziei, partidelor politice reprezentate în Parlament și instanțelor de judecată ca candidaturile desemnate să facă parte din rândul persoanelor care au urmat cursuri de instruire și dețin certificate eliberate de CICDE, precum și al celor cu vârsta sub 63 de ani și din afara grupelor de risc pentru COVID-19.

Modificarea componentei CECE. MO Promo-LEX constată cel puțin două CECE de nivelul II (nr. 15 Dubăsari și nr. 27 Râșcani), a căror componentă a fost deja modificată. Aceste modificări s-au datorat cererilor de demisie ale membrilor CECE desemnați din partea PPPDA și din componenta RFE. În urma analizei hotărârilor CEC de modificare a componentei nominale a CECE II, constatăm că cota de gen în cadrul CECE nu a suferit modificări.

2.7. Informarea CEC privind efectuarea sondajelor de opinie

În conformitate cu art. 70, alin. (10) din Codul electoral, în perioada electorală, orice sondaje de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor pot fi efectuate numai cu condiția înștiințării prealabile a CEC. Informația va conține date despre instituția care va desfășura sondajul de opinie, perioada de efectuare a acestuia, eșantionul propus și comanditarul sondajului. Rezultatele acestor sondaje pot fi date publicității cel târziu cu 5 zile înainte de ziua alegerilor.

Potrivit datelor plasate pe pagina CEC, compartimentul *Înștiințări pentru desfășurarea sondajelor de opinie*, pe adresa autorității electorale cereri de informare au fost depuse de către Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova²⁹, Centrul de Studii Sociale și Marketing „CBS-Research”³⁰ și IMAS – Cercetare și Strategii SRL³¹. Cu referire la cererile a două instituții de

²⁸ Scrisorile [CEC-8/3878](#), [CEC-8/3879](#) și [CEC-8/3880](#) din 30 aprilie 2021.

²⁹ [Înștiințarea](#) Asociației Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova privind desfășurarea a trei studii sociologice pentru populația adultă a țării.

³⁰ [Înștiințarea](#) Centrului de Studii Sociale și Marketing „CBS-Research” privind desfășurarea unei serii de sondaje

cercetare, MO Promo-LEX constată lipsa informației privind eșantionul propus (Centrul de Studii Sociale și Marketing „CBS-Research”) și lipsa informației privind comanditarul sondajului (compania [imas]).

Totodată, în perioada de referință MO Promo-LEX a constatat cel puțin un caz de realizare a unui sondaj de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor care nu se încadrează în condițiile expuse. Astfel, în cadrul proiectului sondaje.md, Asociația Comunitatea WatchDog.md a desfășurat un sondaj de opinie a utilizatorilor de internet din Republica Moldova privind preferințele politice la alegerile parlamentare³². Menționăm că sondajul va fi activ până la finele lunii mai. Concomitent, autorii proiectului specifică faptul că acest tip de sondaje nu este reprezentativ din punct de vedere sociologic, în schimb, reflectă destul de fidel opiniile utilizatorilor activi de internet din țară.

2.8. Activități privind organizarea alegerilor pentru cetățenii Republicii Moldova din regiunea transnistreană

Potrivit art. 32 din Codul electoral, precum și prevederilor Regulamentului CEC³³ care reglementează votarea cetățenilor Republicii Moldova din regiunea transnistreană, pentru alegerile parlamentare vor fi constituite secții de votare distincte pe teritoriul controlat constituțional de autorități.

Reamintim că, anterior, la alegerile parlamentare din februarie 2019, au fost deschise 47 SV, din numărul total de 2 143 SV, iar în cadrul scrutinului prezidențial din noiembrie 2020 au fost deschise 42 SV, din același număr total de 2 143 SV constituite pe întregul teritoriu al țării.

În vederea constituirii și organizării secțiilor de votare pentru cetățenii domiciliați în stânga Nistrului, autoritatea electorală a întreprins următoarele acțiuni:

- Prin intermediul scrisorii nr. CEC-8/3899³⁴ din 5 mai 2021, adresată Comisiei Unificate de Control (CUC), Biroului politici de reintegrare (BPR) din cadrul Cancelariei de Stat și Inspectoratului General al Poliției, autoritatea electorală a solicitat desemnarea câte unui reprezentant pentru participarea la elaborarea Planului de lucru în vederea realizării activităților de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare pentru alegătorii din stânga Nistrului (Transnistria), municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni.
- Prin intermediul scrisorii nr. CEC-8/3900³⁵ din 5 mai 2021, Comisia a solicitat autorităților publice locale de nivelul întâi:
 1. să evalueze sediile publice pe care le dețin în gestiune astfel încât acestea să asigure conformitatea cu cerințele de accesibilitate, legalitate, transparență, eficiență și solemnitate a procesului de votare;
 2. să informeze CEC cu privire la sediul secției de votare și suprafața acestuia până la data de 2 iunie 2021;
 3. să amenajeze localul secției de votare în conformitate cu cerințele de accesibilitate pentru persoanele cu nevoi speciale, precum și respectarea distanței sociale de 1 (unu) metru între funcționarii electorali;
 4. să actualizeze permanent datele cuprinse în Registrul de Stat al Alegătorilor.

Totodată, autoritatea electorală a informat APL că în cazul în care suprafața sediilor rezervate pentru secțiile de votare nu corespund parametrilor, autoritățile urmează să identifice alte sedii pentru deschiderea secțiilor de votare.

- Prin intermediul scrisorii nr. CEC-8/3906³⁶ din 7 mai 2021, CEC a solicitat președinților de raioane prezentarea informației cu privire la căile de comunicație între ambele maluri ale Nistrului.

preelectorale, precum și a unui sondaj telefonic în ziua alegerilor.

³¹ [Înștiințarea](#) IMAS – Cercetare și Strategii SRL privind desfășurarea a cinci sondaje cu caracter sociopolitic.

³² <https://sondaje.md/>

³³ [Regulamentul](#) privind particularitățile constituirii și funcționării secțiilor de votare pentru alegătorii Republicii Moldova domiciliați în unitățile administrative-teritoriale din stânga Nistrului (Transnistria), municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1567 din 24 aprilie 2018.

³⁴ [Scrisoarea](#) CEC nr. 8/3899 din 5 mai.

³⁵ [Scrisoarea](#) CEC nr. 8/3900 din 5 mai.

- Prin intermediul scrisorii nr. [CEC-8/3937](#)³⁷ din 17 mai 2021, autoritatea electorală a solicitat Biroului politici de reintegrare (BPR) din cadrul Cancelariei de Stat:
 1. *întărirea propunerilor în vederea formării secțiilor de votare distincte pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului (Transnistria);*
 2. *exprimarea opiniei privind localitățile în care au fost organizate secții de votare în cadrul alegerilor prezidențiale.*

În răspunsul său din 21 mai 2021³⁸, BPR a informat Comisia despre lipsa de obiecții pe segmentul de competență asupra listei³⁹ aprobate de CEC pentru scrutinul prezidențial din noiembrie 2020 și a unor riscuri legate de organizarea SV pentru alegătorii din stânga Nistrului în localitățile indicate. De asemenea, bazându-se pe o experiență pozitivă de interacțiune a BPR și a delegației Republicii Moldova în CUC cu Misiunea OSCE în Moldova, Biroul a comunicat CEC despre intenția sa de a solicita asistența Misiunii și pentru buna desfășurare a alegerilor din 11 iulie 2021.

2.9. Activități relevante pentru constituirea secțiilor de votare peste hotare

Termenul-limită de constituire a SV – inclusiv peste hotare – este 5 iunie 2021. Reiterăm că, potrivit cadrului legal⁴⁰, în cazul constituirii SV peste hotare, pe lângă SV constituite pe lângă misiunile diplomatice și oficiile consulare, se constituie secții de votare și în alte localități în statele în care se atestă cetățeni ai Republicii Moldova, iar decizia privind numărul și amplasarea geografică a acestora, adoptată în baza avizului prealabil al MAEIE, se bazează pe trei criterii care au o pondere egală a valorii fiecăruia:

- numărul de alegători care au participat la scrutinul precedent, organizat în circumscripția națională (accesibil pe pagina oficială a CEC);
- numărul înregistrărilor prealabile ale cetățenilor Republicii Moldova aflați în străinătate (accesibil pe pagina www.alegator.md);
- informația obținută de către MAEIE privind numărul cetățenilor Republicii Moldova peste hotare și locul aflării acestora.

Avizul prealabil al MAEIE se va referi la îndeplinirea condiției vizând obținerea acordului autorităților competente ale țării respective, precum și la posibilitatea asigurării din punct de vedere logistic a procesului de votare.

Actualizarea datelor MAEIE privind numărul cetățenilor Republicii Moldova peste hotare. În perioada monitorizată, la 17 mai 2021⁴¹, MAEIE a informat CEC despre solicitarea informației privind:

- numărul de cetățeni aflați peste hotare, precum și repartizarea geografică a acestora de la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova;
- acordul prealabil al statelor de reședință pentru constituirea SV pe teritoriul acestora.

Până la publicarea raportului, nici CEC și nici MAEIE nu au publicat informații cu privire la datele definitive ale numărului de cetățeni aflați peste hotare și la acordul prealabil al statelor de reședință pentru constituirea SV pe teritoriul acestora. Totuși, în cadrul unei conferințe de presă, organizată pe 25 mai 2021 în comun de MAEIE și CEC⁴², s-a menționat că numărul de SV constituite peste hotare în contextul alegerilor parlamentare din 11 iulie 2021 nu poate fi mai mic decât la

³⁶ [Scrisoarea](#) CEC nr. 8/3906 din 7 mai.

³⁷ [Scrisoarea](#) CEC nr. 8/3906 din 7 mai.

³⁸ [Scrisoarea](#) BPR nr. 23-78-378-3792 din 21 mai 2021.

³⁹ [Hotărârea](#) CEC nr. 4301 din 26 septembrie 2020 cu privire la organizarea SV pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului, municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni în cadrul alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020.

⁴⁰ Art. 31 din Codul electoral.

⁴¹ [Scrisoarea](#) MAEIE pe adresa CEC nr. DC/3/402/4588 din 17 mai 2021.

⁴² [Conferința](#) de presă comună a MAEIE și CEC pe subiectul „Alegerile parlamentare anticipate – procesul organizatoric privind votul în străinătate”.

alegerile precedente (pentru alegerile prezidențiale din 2021 au fost constituite 139 SV). Mai mult, în spațiul public a fost anunțat numărul de 190 SV⁴³.

În context, pornind de la prevederile art. 68, alin. (5) din Codul electoral cu privire la dreptul observatorilor de a avea acces la toate informațiile cu caracter electoral, MO Promo-LEX a solicitat și a recepționat de la CEC scrisoarea MAEIE din 25 mai 2021 ce conține propunerile ambasadelor privind deschiderea a 191 SV peste hotarele Republicii Moldova. De asemenea, scrisoarea conține și date privind numărul cetățenilor aflați în străinătate, distribuiți pe state. Menționăm că informația prezentată de MAEIE este una incompletă, în anexe fiind incluse doar 19 state, care cuprind doar circa 109 SV. Datele statistice despre alte state lipsesc. Suplimentar, atragem atenția și asupra faptului că informația despre numărul de cetățeni ai Republicii Moldova aflați în anumite state este în mare parte foarte diferită, fapt ce complică mult metodologia de calcul al numărului secțiilor de votare. De exemplu, în cazul Irlandei, potrivit surselor oficiale (datele prezentate de autoritățile competente ale țărilor de reședință), ar fi circa 2000 de cetățeni, pe când la alegerile prezidențiale au participat peste 11 000 de alegători, iar estimările MAEIE indică asupra a circa 20 000 de cetățeni.

În consecință, MO Promo-LEX, pornind de la caracterul incomplet al informațiilor prezentate, dar și extrem de diferite pe alocuri, nu a putut utiliza datele prezentate de MAEIE la CEC pentru estimarea repartizării secțiilor de votare. Totodată, pentru a evidenția rolul și impactul înregistrării prealabile pe parcursul ultimelor două săptămâni de implementare a procedurii, am considerat metodologic corect să aplicăm aceleași date cu privire la numărul de cetățeni aflați peste hotare (prezentate public în august 2020) pe care le-am utilizat în Raportul nr. 1.

Derularea procesului de înregistrare prealabilă. Potrivit actualei poziții a CEC, toate declarațiile prealabile efectuate începând cu aprilie 2018 sunt considerate valabile, cu condiția în care alegătorul nu a efectuat alte interpelări în acest sens (anularea sau modificarea declarației). În opinia Promo-LEX, expusă și în contextul alegerilor prezidențiale din 2020⁴⁴, poziția actuală a autorității electorale poate submina obiectivitatea și veridicitatea datelor înregistrării prealabile. Menționăm că, potrivit pct. 2 din Regulamentul privind înregistrarea prealabilă, înregistrarea prealabilă reprezintă o procedură prin care cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot, care în ziua alegerilor se vor afla în străinătate (...), se înregistrează în prealabil și în mod benevol. Prin urmare, înregistrările prealabile au un caracter unic, alegătorii înregistrându-se doar din motivul că se află în ziua alegerilor respective în localitatea pe care o indică. Mai mult decât atât, faptul înregistrării benevole presupune inclusiv existența unei dorințe de participare la vot. Prin urmare, susținem că luarea în considerare a unei înregistrări prealabile efectuate pentru un alt scrutin ar duce la distorsionarea numărului de alegători și, respectiv, al buletinelor necesare pentru secția respectivă.

Astfel, reiterăm poziția Promo-LEX privind necesitatea revizuirii Regulamentului privind înregistrarea prealabilă în scopul reglementării clare a următoarelor aspecte ce vizează depunerea declarațiilor (atât online, cât și pe suport de hârtie): termenul de valabilitate al declarației prealabile; mecanismele de informare a alegătorilor privind valabilitatea înregistrării prealabile pentru mai multe scrutine; informarea repetată despre valabilitatea declarației, înainte de fiecare scrutin, a alegătorilor cu declarații prealabile depuse pentru alte scrutine, inclusiv despre posibilitatea de anulare a acesteia.

În contextul alegerilor parlamentare din 11 iulie 2021, printr-un comunicat din 22 februarie 2021, CEC a anunțat despre posibilitatea efectuării înregistrărilor prealabile. Termenul-limită de înregistrare prealabilă a alegătorilor aflați peste hotare în ziua alegerilor a fost 26 mai 2021. După finalizarea procesului, s-a constatat că, raportat la alegerile prezidențiale din 2020, înregistrările prealabile au crescut cu circa 40 000 de înregistrări. Astfel, dacă la alegerile parlamentare din 2019 au fost înregistrate 24 021 de declarații prealabile, în contextul alegerilor prezidențiale din 2020 – 60 035 de declarații prealabile, atunci în cadrul alegerilor parlamentare din 2021 numărul acestora a crescut până la 100 052 de înregistrări.

⁴³ [Emisiunea](#) „Moldova în direct” din 25 mai 2021.

⁴⁴ [Raportul](#) nr. 1. Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, p. 21-23.

În baza celor expuse, constatăm că datorită poziției actuale a CEC de a considera valabile toate declarațiile prealabile depuse din 2018, nu este posibilă identificarea numărului total de înregistrări prealabile efectuate strict pentru alegerile parlamentare din 2021: declarații prealabile noi, actualizate, anulate sau fără careva modificări.

În tabelul nr. 2 este reflectat topul a 10 state care au înregistrat cea mai mare creștere a numărului de înregistrări, comparativ cu anul 2020, pe primul loc clasându-se Italia, urmată de Germania, Marea Britanie și Franța.

Tabelul nr. 2. Top 10 state cu cea mai mare creștere a înregistrărilor prealabile

Nr.	Stat	Înregistrări prealabile 2020	Înregistrări prealabile 2021	Creștere	Pondere (2020/2021)
1	Italia	12 067	21 804	9 737	1,81
2	Germania	6 423	14 148	7 725	2,20
3	Marea Britanie	9 478	16 188	6 710	1,71
4	Franța	5 029	8 930	3 901	1,78
5	Irlanda	3 167	5 178	2 011	1,63
6	Spania	1 634	3 050	1 416	1,87
7	România	5 347	6 684	1 337	1,25
8	Federația Rusă	6 202	7 308	1 106	1,18
9	SUA	2 656	3 720	1 064	1,40
10	Portugalia	648	1 569	921	2,42

Estimările Promo-LEX privind constituirea SV peste hotare. După încheierea procedurii de înregistrare prealabilă, Promo-LEX a efectuat estimarea numărului de SV care trebuie constituite peste hotare. Ca bază de calcul pentru estimările respective au fost luate atât numărul de 150 SV (planificate de CEC), cât și propunerea MAEIE de a constitui 191 SV peste hotare⁴⁵. Estimările Promo-LEX (a se vedea tabelul nr. 3) au fost efectuate în baza celor trei criterii prevăzute de Codul electoral, cu atribuirea unei ponderi egale fiecărui criteriu, precum și a metodologiei luate la bază de CEC pentru constituirea SV peste hotare la alegerile prezidențiale din 2020⁴⁶.

Astfel, constatăm că având drept bază de calcul 150 SV bugetate de CEC, cele mai multe SV urmează a fi constituite în Italia (28), Federația Rusă (21), Germania (13), Marea Britanie (11), Franța (9) și România (9). Concomitent, dată fiind lipsa misiunilor diplomatice/oficiilor consulare în Danemarca și Norvegia, precum și ponderea foarte mică a celor trei criterii stabilite de cadrul legal, devine problematică și costisitoare constituirea SV în statele menționate.

De asemenea, având drept bază de calcul 191 SV propuse de MAEIE, cele mai multe SV urmează a fi constituite în Italia (37), Federația Rusă (29), Germania (17), Marea Britanie (16), Franța (12) și România (11). Problematică și costisitoare ar rămâne constituirea SV în Norvegia (din cauza lipsei misiunilor diplomatice/oficiilor consulare, precum și a ponderii foarte mici a celor trei criterii stabilite de cadrul legal).

Tabelul nr. 3. Estimările Promo-LEX privind constituirea SV peste hotare

Nr.	Stat	Alegători care au participat la vot în 2020 (T II)	MAEIE (august 2020)	Înregistrări prealabile (11.05.21)	Înregistrări prealabile (27.05.21)	Estimările Promo-LEX		
						În baza înregistrărilor prealabile din 11.05.2021	În baza înregistrărilor prealabile din 27.05.2021	În baza a 191 SV propuse de MAEIE (îp 27.05.2021)
1	Austria	1 510	1 409	297	390	1	1	2
2	Azerbaidjan	53	119	9	11	1	1	1
3	Belarus	216	2 974	15	22	1	1	1
4	Belgia	6 506	7 000	1 226	1 687	3	3	3
5	Bulgaria	239	5 000	28	40	1	1	1
6	Canada	5 051	50 000	1 750	2 179	5	5	6
7	Cehia	3 108	5 903	549	751	2	2	2
8	China	19	178	17	18	1	1	1
9	Cipru	577	10 000	127	170	1	1	1

⁴⁵ La estimarea repartizării MO Promo-LEX nu a luat în calcul geografia amplasării secțiilor de votare propusa de MAEIE.

⁴⁶ [Hotărârea CEC nr. 4300](#) cu privire la constituirea secțiilor de votare în străinătate pentru alegerile Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020.

10	Danemarca	911	1 194	670	793	1		1
11	Elveția	1 593	529	568	773	2	2	2
12	Emiratele Arabe Unite	176	1 410	118	140	1	1	1
13	Estonia	226	400	47	59	1	1	1
14	Federația Rusă	14 068	356 731	6 360	7 308	21	21	29
15	Franța	26 939	17 000	6 070	8 930	8	9	12
16	Germania	24 080	20 375	8 775	14 148	12	13	17
17	Grecia	2 313	7 196	375	553	2	2	2
18	Irlanda	11 189	1 987	3 938	5 178	5	4	6
19	Israel	4 990	18 000	534	724	3	3	3
20	Italia	83 032	128 979	14 720	21 804	27	28	37
21	Japonia	30	188	14	16	1	1	1
22	Letonia	84	363	32	32	1	1	1
23	Lituania	77	729	9	18	1	1	1
24	Marea Britanie	26 408	24 000	11 555	16 188	11	11	16
25	Norvegia	598	260	253	330	1		
26	Polonia	317	37 338	148	182	3	2	3
27	Portugalia	5 847	5 098	940	1 569	2	3	3
28	Qatar	66	139	17	19	1	1	1
29	România	19 530	19 400	5 749	6 684	9	9	11
30	Spania	8 272	18 537	2 212	3 050	4	4	5
31	SUA	9 838	47 767	2 914	3 720	7	7	9
32	Suedia	368	248	171	210	1	1	1
33	Țările de Jos	2 779	986	847	1 063	2	2	2
34	Turcia	1 408	7 942	100	156	3	3	3
35	Ucraina	512	23 800	65	81	3	3	4
36	Ungaria	247	680	66	69	1	1	1
TOTAL		263 177	824 964	71 285	100 062	150	150	191

Pe lângă identificarea numărului de SV ce urmează a fi constituite peste hotare, s-a urmărit și **identificarea impactului înregistrărilor prealabile** asupra numărului de SV care trebuie constituite într-un stat. Astfel, pentru a identifica impactul înregistrărilor prealabile asupra deciziei de constituire a SV peste hotare, au fost utilizate estimările efectuate de Promo-LEX în baza înregistrărilor prealabile la situația din 11 mai 2021⁴⁷ și estimările efectuate în baza înregistrărilor prealabile din 27 mai 2021.

Ca rezultat, s-a constatat că în cazul a cel puțin opt state, numărul de SV constituite ar fi diferit. Astfel, în Danemarca și Norvegia ar deveni problematică constituirea SV, în Irlanda și Polonia ar urma să fi constituite cu câte 1 SV mai puțin, iar în Franța, Germania, Italia și Portugalia – cu câte 1 SV mai mult (a se vedea tabelul nr. 3).

MO Promo-LEX reiterează că estimarea/simularea numărului de SV care trebuie constituite în străinătate a fost efectuată în baza informației prezentate de MAEIE privind numărul cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotare în contextul alegerilor prezidențiale din 2020. Prin urmare, în cazul atestării divergențelor majore dintre informația privind numărul cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotare în 2020 și cea care urmează a fi prezentată până la 5 iunie 2021, constatăm că rezultatul simulării/estimării va fi diferit în comparație cu cel din raportul actual.

⁴⁷ [Raportul](#) nr. 1 al Misiunii de observare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021.

III. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURRENTILOR

Până la 26 mai 2021, CEC a înregistrat opt concurenți (șase partide și două blocuri electorale), iar alte două dosare sunt în examinare. Cota de gen din listele de candidați este respectată. Cereri de înregistrare respinse nu au fost constatate. Concomitent, nu a fost înregistrat încă niciun candidat independent.

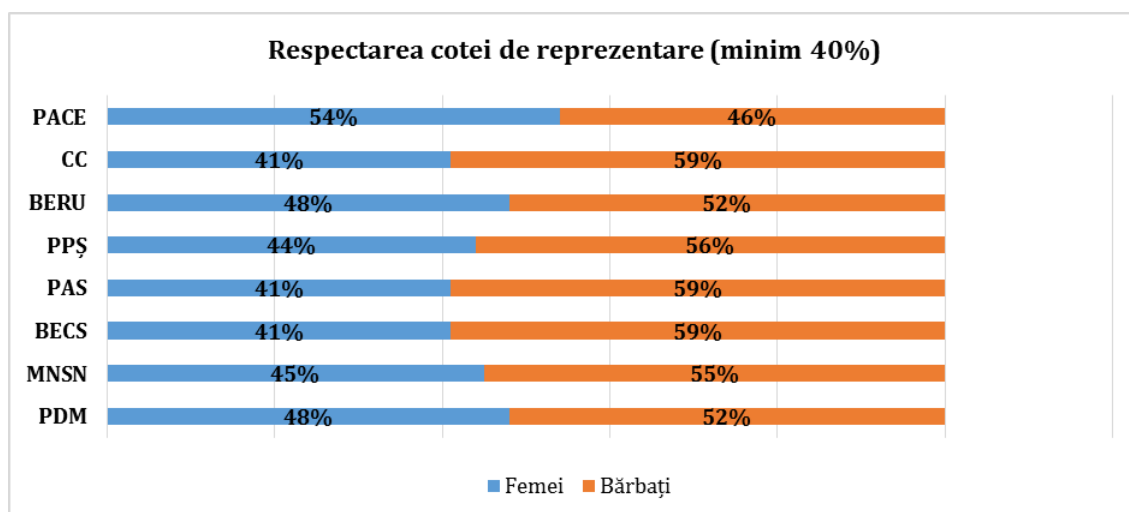
Conform Programului calendaristic al CEC, termenul de desemnare și depunere a dosarelor pentru înregistrarea candidaților (inclusiv colectarea semnăturilor susținătorilor) este 12 mai – 11 iunie 2021. În perioada 12 mai – 26 mai 2021, în calitate de concurenți electorali au fost înregistrate opt formațiuni politice (șase partide și două blocuri electorale). Alte două au depus dosarele care sunt încă în examinare.

Tabelul nr. 4. Înregistrarea concurenților (conform ordinii de înscriere în buletinul de vot)

Nr.	Formațiunea	Data depunerii dosarului	Hotărârea și data înregistrării concurentului
1	Partidul Politic Partidul Acasă Construim Europa „PACE”	14.05.2021	HCEC 4855 din 21.05.2021
2	Partidul Politic „Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic”	14.05.2021	HCEC 4856 din 21.05.2021
3	Blocul electoral „RENATO USATÎI”	14.05.2021	HCEC 4857 din 21.05.2021
4	Partidul Politic „Șor”	14.05.2021	HCEC 4859 din 21.05.2021
5	Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”	14.05.2021	HCEC 4858 din 21.05.2021
6	Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor	14.05.2021	HCEC 4854 din 21.05.2021
7	Mișcarea Profesionistilor „Speranța – Надежда”	18.05.2021	HCEC 4908 din 25.05.2021
8	Partidul Democrat din Moldova	20.05.2021	HCEC 4921 din 26.05.2021
9	Partidul Platforma Demnitate și Adevăr	24.05.2021	
10	Partidul Unității Naționale	26.05.2021	

În scopul evaluării modului în care au fost executate prevederile art. 46, alin. (3) din Codul electoral⁴⁸, au fost examinate listele de candidați ale celor opt concurenți electorali înregistrați. Astfel, conform graficului nr. 3, constatăm că cota minimă de reprezentare pentru ambele sexe (40%) a fost respectată de către toate cele opt formațiuni care au depus liste cu candidați. De asemenea, menționăm că, în toate cele opt cazuri, poziționarea candidaților pe liste a fost făcută cu respectarea prevederilor legale, *minimum patru candidați la fiecare zece locuri*.

Graficul nr. 3

⁴⁸ Listele candidaților pentru alegerile parlamentare și locale vor fi întocmite respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe. Poziționarea candidaților pe liste se face conform formulei: minimum patru candidați la fiecare zece locuri.

IV. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

MO Promo-LEX constată curențe în realizarea de către APL a atribuțiilor ce țin de asigurarea unui proces electoral transparent și corect. Potrivit observatorilor, din totalul de 43 APL vizitate, doar 26 (circa 60%) au aprobat deciziile de stabilire a spațiilor pentru afișajul electoral și a locurilor pentru întâlnirile cu alegătorii. Iar din aceste 26 APL, doar 13 (circa 50%) au afișat pe panoul informativ al localității deciziile respective.

De asemenea, observatorii Promo-LEX au constatat cel puțin un caz când deciziile APL cu privire la stabilirea locurilor de afișaj ignoră prevederile Regulamentului CEC privind modalitatea plasării publicității electorale. Ne referim la stabilirea locurilor de afișaj pe garduri.

Constatăm și la acest scrutin trecerea cu vederea a competențelor APL cu privire la desemnarea membrilor organelor electorale. MO Promo-LEX a identificat cel puțin șapte CECE II (19%) în care niciun membru nu a fost desemnat de către APL de nivelul II.

4.1. Stabilirea locurilor pentru afișajul electoral și de întâlnire cu alegătorii

Conform prevederilor Codului electoral⁴⁹, APL de nivelul I sunt obligate ca, în termen de 3 zile de la data începerii perioadei electorale, să stabilească și să garanteze un minim de locuri speciale de afișaj electoral și un minim de localuri pentru desfășurarea întâlnirilor cu alegătorii, iar deciziile (dispozițiile) respective să fie afișate imediat la sediul acestor autorități și să fie aduse la cunoștința subiecților interesați prin intermediul mijloacelor de informare în masă, al altor mijloace de comunicare disponibile.

Conform rapoartelor MO Promo-LEX, dintr-un număr de 43 APL vizitate în perioada de observare, doar 26 (circa 60%) au aprobat deciziile de stabilire a spațiilor pentru afișajul electoral și a locurilor pentru întâlnirile cu alegătorii. Iar din aceste 26 APL doar 13 (circa 50%) au afișat pe panoul informativ al localității deciziile de stabilire a spațiilor pentru afișajul electoral și a locurilor pentru întâlnirile cu alegătorii. Menționăm că monitorizarea acestor aspecte va continua în cadrul vizitelor efectuate de OTL Promo-LEX pe parcursul activității Misiunii, datele actualizate urmând a fi reflectate în următoarele rapoarte de observare.

4.2. Implementarea de către APL a prevederilor legale privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare

Observatorii Promo-LEX au constatat cel puțin un caz când deciziile APL cu privire la stabilirea locurilor de afișaj ignoră prevederile Regulamentului CEC privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare. Astfel, prin Dispoziția nr. 221-d din 7 mai 2021 cu privire la stabilirea locurilor speciale de afișaj electoral, primarul general al municipiului Chișinău a dispus stabilirea drept loc special de afișaj electoral șapte garduri de beton și nouă garduri de protecție amplasate în sectoarele Buiucani și Ciocana⁵⁰.

Subliniem că, potrivit Regulamentului, se interzice amplasarea afișelor electorale în transportul public de pasageri; pe monumente, clădiri, obiecte și încăperi care au o valoare istorică, culturală sau arhitecturală, indiferent de forma de proprietate; pe arbori; în incinta consiliilor și birourilor electorale și la intrare în localurile respective; pe garduri, îngrădiri, stâlpi și pe alte tipuri de construcții, precum și pe dispozitive, utilaje, indiferent de forma de proprietate, situate pe domeniul public⁵¹.

Contextual, evidențiem că, potrivit pct. 20 din Regulament, organele de menținere a ordinii publice împreună cu administrația publică locală sunt obligate să constate și să asigure înlăturarea afișelor

⁴⁹ Art. 52, alin. (9) din Codul electoral.

⁵⁰ [Dispoziția Primarului General](#) al municipiului Chișinău nr. 221-d cu privire la stabilirea locurilor speciale de afișaj electoral din 7 mai 2021.

⁵¹ Pct. 14 din [Regulamentul CEC](#) privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare.

electorale și/sau de promovare politică amplasate pe panouri publicitare care nu corespund rigorilor prevăzute de art. 52, alin. (3), (4) și (8) din Codul electoral.

4.3. Atribuțiile APL în desemnarea membrilor în organul electoral

Potrivit art. 28, alin. (5) din Codul electoral, în cazul alegerilor parlamentare, candidaturile a doi membri ai CECE II se propun de către consiliile locale de nivelul al doilea și de Adunarea Populară a Găgăuziei.

În urma analizei hotărârilor privind constituirea CECE, MO Promo-LEX a identificat 7 consilii electorale (19% din totalul de 37) în care niciun membru nu a fost desemnat de către consiliile locale de nivelul al doilea. Printre acestea menționăm: CECE nr. 1 mun. Chișinău, nr. 15 Dubăsari, nr. 17 Fălești, nr. 33 Taraclia, nr. 36 UTA Găgăuzia, nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului și nr. 38 pentru secțiile de votare constituite în străinătate. Subliniem că în toate consiliile identificate membrii au fost desemnați din Registrul Funcționarilor Electorali (RFE).

V. CONCURENȚII ELECTORALI

MO Promo-LEX atrage atenția în mod repetat asupra faptului că majoritatea concurenților au început activitățile de agitație electorală în lipsa persoanelor de încredere înregistrate.

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 18 cazuri (17 – BECS, 1 – AUR) de agitație electorală desfășurată înainte de termenul legal stabilit, conținând îndemnul la vot pentru un anumit concurent/potențial concurent electoral.

Pentru perioada 21 – 25 mai 2021, au fost raportate cel puțin 46 de activități electorale desfășurate de patru concurenți electorali: PAS (80%), BECS (11%), BERU (7%) și PPȘ (2%). Cele mai populare activități de promovare electorală au fost distribuirea materialelor electorale (63%) și întâlnirile cu alegătorii (28%).

În perioada observată, au fost identificate cel puțin 121 de cazuri (BECS) ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în scop de promovare electorală. Dintre acestea, 120 de cazuri vizează implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie electorală și un caz – asumarea meritelor pentru servicii efectuate din bani publici.

De asemenea, au fost raportate cel puțin trei cazuri ce pot fi calificate drept oferire de cadouri cu impact electoral (BECS – 2, BERU – 1).

Menționăm și un caz ce poate fi calificat drept implicare a Președintelui Republicii Moldova în campania de susținere a unui concurent electoral – PAS.

5.1. Activități cu tentă electorală desfășurate până la înregistrarea concurenților

În conformitate cu art. 52, alin. (4) din Codul electoral, precum și cu Programul calendaristic al CEC⁵², agitația electorală se admite numai după înregistrarea concurentului electoral de către organul electoral. Menționăm că, potrivit cadrului legal, *agitație electorală* constituie acțiunile de pregătire și difuzare a informațiilor ce conțin îndemnul la vot în vederea determinării alegătorilor să voteze pentru unii sau pentru alți concurenți electorali.

În pofida celor expuse, în perioada cuprinsă între prima zi de desemnare a candidaților și prima zi de înregistrare a concurenților electorali⁵³, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 15 activități cu tentă electorală desfășurate de concurenții/potențialii concurenți (au depus dosarul pentru înregistrare).

Tabelul nr. 5. Activitățile cu tentă electorală desfășurate de concurenții/potențialii concurenți electorali

Activități raportate	BECS	BERU	PPȘ	PACE	PPPDA*	Total
Flashmob	1					1
Depuneri de flori					1	1
Distribuirea materialelor informative	7		1	2	1	11
Donații financiare/materiale	1	1				2
Total	9	1	1	2	2	15

Cele mai multe activități (73%) au fost activitățile de distribuire a materialelor informative cetățenilor (ziare de partid). Menționăm că activitățile respective au fost desfășurate în perioada electorală.

În același context, constatăm că au fost raportate și cel puțin 12 activități electorale (a se vedea tabelul nr. 6) desfășurate de 3 partide politice – AUR, PDA și PUN – care au declarat în spațiul public

⁵² [Programul](#) calendaristic al CEC pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare anticipate din data de 11 iulie 2021, pct. 33.

⁵³ Pentru BECS, BERU, PPȘ și PACE perioada de referință este 12 – 21 mai 2021, iar pentru PPPDA activitățile reflectate în tabel au fost desfășurate în perioada 12 – 25 mai 2021.

că intenționează să participe în calitate de concurenți la alegerile parlamentare din 11 iulie 2021. Cele mai multe activități desfășurate au fost întâlnirile cu cetățenii.

Tabelul nr. 6. Activități ale partidelor care nu au depus cerere de înregistrare la CEC, dar au anunțat participarea

<i>Activități desfășurate</i>	<i>AUR</i>	<i>PDA</i>	<i>PUN</i>	<i>Total</i>
Activități din ușă în ușă		2		2
Donații financiare/materiale			1	1
Întâlniri cu cetățenii	2	6		8
Proteste/Flashmoburi		1		1
Total	3	9	3	12

5.2. Agitație electorală desfășurată înainte de termenul legal

În perioada observată, au fost raportate cel puțin 18 cazuri (17 – BECS, 1 – AUR) în care se conține îndemnul la vot pentru un anumit concurent electoral înainte de termenul legal stabilit de cadrul legal (după înregistrarea concurentului electoral), după cum urmează:

- 17 cazuri⁵⁴ pentru BECS. Astfel, menționăm că la 19⁵⁵ și 20⁵⁶ mai 2021, pe pagina web oficială a PSRM au fost publicate demersurile de susținere a constituirii BECS, semnate de primarii și consilierii din circa 64 APL. În cel puțin 17 din demersurile respective (semnate până la data înregistrării BECS în calitate de concurent electoral), a fost efectuat un apel pentru alegători de a vota BECS.
- 1 caz pentru AUR. La 20 mai 2021, Boris Volosatîi, cetățean al Republicii Moldova, deputat în Parlamentul României (desemnat de AUR România), a efectuat un apel pentru alegători de a vota AUR Moldova

În același context, menționăm că în cazul a două spoturi video⁵⁷ difuzate până la înregistrarea în calitate de concurent electoral de PAS pentru promovarea candidaților desemnați se conțin îndemnuri la vot, însă fără a fi precizat direct numele candidatului care urmează a fi votat.

5.3. Activități de promovare în campania electorală

În perioada 21 – 25 mai, au fost raportate cel puțin 46 de activități electorale desfășurate de 4 concurenți electorali (a se vedea tabelul nr. 7). Cel mai activ s-a manifestat PAS (80%), urmat de BECS (11%) și BERU (7%).

Tabelul nr. 7. Activitățile electorale ale concurenților electorali

<i>Activități</i>	<i>PAS</i>	<i>BECS</i>	<i>BERU</i>	<i>PPȘ</i>	<i>Total</i>
Activități din ușă în ușă	3				3
Concerte			1		1
Distribuirea materialelor electorale	27	2			29
Întâlniri electorale	7	3	2	1	13
Total	37	5	3	1	46

Cele mai populare activități utilizate de concurenți în scop de promovare electorală au fost distribuirea materialelor electorale (63%) și întâlnirile electorale (28%).

⁵⁴ APL Cantemir, Dondușeni, Drochia, Florești (2), Ocnița (3), Sângerei, Chipeșca, Găuzeni, Soroca (2), Fălești, Bălți, Rezina, Șoldănești.

⁵⁵ [Comunicatul](#) PSRM: Aleșii locali din raioanele țării salută crearea blocului electoral al comunistilor și socialiștilor.

⁵⁶ [Comunicatul](#) PSRM: Tot mai mulți aleși locali din toată țara salută și sprijină blocul electoral al comunistilor și socialiștilor.

5.4. Activități ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în scop electoral

Ca și în cadrul scrutinelor anterioare, cu referire la utilizarea abuzivă a resurselor administrative în scop electoral, constatăm că nu a fost modificat cadrul legal relevant pentru această problemă. Prin urmare, MO Promo-LEX reiterează că legislația în domeniul utilizării resurselor administrative în perioada electorală rămâne a fi insuficientă, din care cauză în rapoartele de observare facem referință, în special, la standardele internaționale în domeniu, care prevăd că utilizarea resurselor administrative în scopuri partizane de către partidele de la guvernare și candidații lor, cum ar fi utilizarea funcțiilor și a echipamentelor guvernamentale, ar trebui să fie interzisă.

În vederea identificării și raportării cazurilor de utilizare abuzivă a resurselor administrative în scop electoral, Promo-LEX face referință inclusiv la definiția resurselor administrative oferită de Comisia de la Veneția și OSCE⁵⁸: *Resursele administrative sunt resursele umane, financiare, în natură (de exemplu, beneficii în baza programelor sociale, incluzând bunuri și resurse în natură) și alte resurse imateriale de care beneficiază demnitarii și funcționarii publici, care derivă din controlul acestora asupra sectorului public: angajați, alocații financiare, acces la facilitățile publice, precum și beneficii sub forma prestigiului sau prezenței publice datorată funcției deținute și care se poate transforma în susținere politică sau altă formă de sprijin.*

Astfel, în perioada observată, au fost identificate cel puțin 121 de cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în scop de promovare electorală, în toate fiind vizat BECS, după cum urmează:

- *Implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie electorală* – 120 de cazuri, fiind vizat BECS. În perioada 19 – 25 mai 2021, pe pagina oficială a PSRM, au fost publicate 6 articole⁵⁹ în care este reflectată susținerea BECS de către primarii și consilierii din cadrul a circa 120 APL în contextul alegerilor parlamentare noi din 11 iulie 2021 (în mare parte, primarii și consilierii desemnați de PSRM). Pe lângă susținerea propriu-zisă a BECS de către funcționarii menționați, aceștia – din funcția publică deținută – fac apel de susținere și/sau votare a BECS și de către alegătorii din aria APL în care își exercită funcția.
- *Asumarea meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din bani publici* – 1 caz, fiind vizat BECS. La 15 mai 2021 (a doua zi după depunerea dosarului de înregistrare la CEC), PSRM a tipărit ediția din luna mai a ziarului *Socialistii* (nr. 5 (254), cu un tiraj cumulată de 230 000 de exemplare). În ediția respectivă, PSRM (parte constituantă a BECS) și-a atribuit meritele pentru mai multe activități implementate din bani publici în perioada 2019–2021 (acordarea indemnizației unice de 700 de lei pensionarilor cu un venit mai mic de 2000 de lei; acordarea indemnizației unice de 1000 de lei pensionarilor cu un venit mai mic de 2000 de lei; alocarea compensației lunare în cazul decesului prematur al unuia dintre soții pensionari; majorarea ajutorului pentru categoriile defavorizate ale populației în sezonul de încălzire de la 250 de lei la 500 de lei; majorarea salariilor medicilor, profesorilor și altor angajați din sectorul public; achitarea sumei de 16 mii de lei pentru medicii și polițiștii infectați cu virusul COVID-19 etc.).

5.5. Activități ce pot fi calificate drept oferire de cadouri cu impact electoral

În perioada monitorizată, au fost raportate cel puțin trei cazuri ce pot fi calificate drept oferire de cadouri cu impact electoral. În două cazuri a fost vizat BECS, iar în cel de-al treilea caz – BERU.

⁵⁸ [Report](#) on the misuse of administrative resources during electoral processes adopted by the Council for Democratic Elections at its 46th meeting (Venice, 5 December 2013) and the Venice Commission at its 97th Plenary Session (Venice, 6-7 December 2013).

⁵⁹ Comunicatele PSRM din [19](#), [20](#), [21](#), [22](#), [24](#) și [25](#) mai 2021 de susținere a BECS.

Astfel, constatăm că, la 13 mai 2021, liderul BERU, Renato Usatîi, a transferat 600 de mii de lei, pe lângă cele 400 de mii alocate anterior, pentru proiectarea edificiului Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici” (mistuită de un grav incendiu în 2020)⁶⁰.

În cazul BECS, constatăm că, la 14 mai 2021, pe rețelele de socializare, PSRM Anenii Noi⁶¹ a distribuit informația privind oferirea darurilor de Paști pentru persoanele în etate sub forma pungilor cu produse alimentare de către reprezentanții Gărzii Tinere a PSRM, în colaborare cu primăria orașului. Din discuții cu părțile implicate, s-a raportat oferirea pungilor cu produse alimentare pentru circa 200 de persoane în etate din raionul Anenii Noi.

În al doilea caz, la 23 mai 2021, Vitalii Evtodiev, candidat pe listele BECS, a oferit cadou satului Speia, Grigoriopol (regiunea transnistreană) un teren de joacă pentru copii. Astfel, într-o postare pe rețelele de socializare, candidatul a declarat: „Cu ocazia Hramului satului, am decis să dăruiesc un teren de joacă pentru copii”⁶².

5.6. Cazuri ce pot fi calificate drept promovare electorală cu utilizarea imaginii autorităților publice

Potrivit art. 52, alin. (8) din Codul electoral, este stabilit că nu pot fi utilizate în scop de publicitate electorală imagini ce reprezintă instituții de stat sau autorități publice, atât din țară, cât și de peste hotare, ori organizații internaționale. De asemenea, este interzisă combinarea de culori și/sau sunete care invocă simboluri naționale ale Republicii Moldova ori ale altui stat, utilizarea materialelor în care apar personalități istorice ale Republicii Moldova sau de peste hotare, simbolistica unor state străine sau organizații internaționale ori imaginea unor persoane oficiale străine.

În același context, cu referire la autoritatea și atribuțiile Președinției, în opinia Promo-LEX, poate fi pusă la îndoială însăși posibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a se implica în susținerea unui concurent electoral, desemnat de un partid politic, atâta timp cât art. 123, alin. (2) din Codul electoral îl obligă să renunțe la calitatea de membru al vreunui partid politic încă la etapa de validare a mandatului.

Implicarea Președintelui Republicii Moldova. La 21 mai 2021, pe rețelele de socializare, pe pagina oficială a Președintei Republicii Moldova a fost distribuită informația cu privire la procesul de înregistrare prealabilă a alegătorilor aflați peste hotare. În mesajul publicat s-a menționat: „Împreună am câștigat alegerile prezidențiale și am pornit schimbări spre bine în țară. Împreună am obținut șansa de a oferi țării un parlament curat și responsabil, care să sprijine un guvern profesionist și stabil. (...) Privesc cu optimism în viitor. Am încredere în oamenii țării și știu că pentru Moldova vin vremuri bune”. Prin urmare, considerăm că a fost transmis un mesaj de susținere a PAS, al cărui slogan declarat în alegeri este „Pornim vremurile bune”⁶³.

5.7. Publicitatea stradală/promoțională/online

În perioada 12 – 21 mai 2021 (25 mai – în cazul potențialilor concurenți electorali, care au depus dosarul), observatorii au raportat cel puțin 150 de cazuri în care a fost utilizată publicitatea cu tentă electorală. Cele mai multe, potrivit constatărilor, au fost utilizate de BECS – 67%, PAS – 11% și BERU – 10% (a se vedea tabelul nr. 8).

⁶⁰ [Milionul de lei](#), promis de Renato Usatîi, a ajuns azi la Filarmonica Națională

⁶¹ [Postarea](#) efectuată de PSRM Anenii Noi din 14 mai 2021.

⁶² [Postarea](#) pe rețelele de socializare din 23 mai 2021.

⁶³ [Comunicatul](#) PAS: Partidul Acțiune și Solidaritate a depus actele la CEC pentru a se înregistra la alegerile parlamentare anticipate: „Pornim vremurile bune”.

Tabelul nr. 8. Date privind utilizarea publicității cu tentă electorală de către concurenții/potențialii concurenți electorali

Tipuri de publicitate	BECS	PAS	BERU	PPȘ	PACE	PDM*	PPPDA*	Total
Bannere	1		1			1		3
Ziare, pliante, broșuri, afișe etc.	7			1	1		1	10
Conferințe de presă		2					1	3
Publicitate sponsorizată	1	9	14	7			1	32
Veste, genți, chipiuri etc.	78				4			82
Billboarduri/Panouri stradale	14							14
Sondaje telefonice/online		1						1
Spoturi video		4				1		5
Total	101	16	15	8	5	2	3	150

*PDM și PPPDA au depus dosarele pentru înregistrare la 20 și, respectiv, 24 mai 2021.

Cele mai populare tipuri de publicitate cu tentă electorală, utilizate până la înregistrarea concurenților, au fost materialele de vizibilitate (veste, chipiuri, genți etc. cu logoul partidului politic) – 55%, urmate de publicitatea sponsorizată online – 21%.

În același context, menționăm că în perioada 21 – 25 mai 2021, au fost raportate cel puțin 83 de cazuri de utilizare a publicității electorale în cazul a 5 concurenți electorali (a se vedea tabelul nr. 9). Potrivit observatorilor, cele mai multe cazuri au fost utilizate în activitățile de promovare ale PAS – 89%, BECS și PPȘ – câte 4%.

Tabelul nr. 9. Date privind utilizarea publicității electorale de către concurenții electorali

Publicitatea electorală	PAS	BECS	BERU	PPȘ	PACE	Total
Bannere			1	1		2
Ziare, pliante, broșuri, afișe etc.	25	2				27
Conferințe de presă	1	1		1	1	4
Publicitate sponsorizată	1			1	1	3
Veste, genți, chipiuri etc.	31					31
Corturi	12					12
Spoturi video	4					4
Total	74	3	2	3	1	83

Cele mai frecvente tipuri de publicitate au fost materialele de vizibilitate (veste, genți etc.) – 37%, materialele electorale (ziare, afișe, pliante) – 33% și corturile stradale – 14%.

5.8. Înregistrarea și statutul persoanelor de încredere

În baza prevederilor legale, la 21 mai 2021, CEC a stabilit numărul persoanelor de încredere ale concurenților electorali la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 de maximum 615 persoane pentru fiecare concurent electoral⁶⁴. Subliniem că, la stabilirea numărului de persoane de încredere, autoritatea a luat drept criteriu numărul persoanelor de încredere stabilit pentru scrutinul parlamentar din 30 noiembrie 2014⁶⁵.

În perioada monitorizată, constatăm că doar BERU a făcut uz de acest drept, înregistrând la CEC 454 de persoane de încredere⁶⁶. MO Promo-LEX reiterează poziția sa și atrage atenția în mod repetat asupra importanței valorificării instituției „persoanelor de încredere” de către concurenți în campania electorală.

Îndemnăm toți concurenții să facă uz de acest drept și să înregistreze persoane de încredere conform prevederilor legale. Amintim că, potrivit art. 50, alin. (1) din Codul electoral, persoanele de încredere îi ajută pe concurenți la desfășurarea campaniilor electorale ale acestora, fac agitație

⁶⁴ Hotărârea CEC nr. [4860](#) cu privire la stabilirea numărului persoanelor de încredere ale concurenților electorali la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021.

⁶⁵ Hotărârea CEC nr. [2696](#) cu privire la stabilirea numărului persoanelor de încredere ale concurenților electorali la alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014.

⁶⁶ Hotărârea CEC nr. [4910](#) cu privire la înregistrarea persoanelor de încredere din partea BE „RENATO USATÎI” la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021.

electorală în favoarea lor și le reprezintă interesele în relațiile cu autoritățile publice, cu alegătorii, cu consiliile și birourile electorale.

Trebuie să deosebim rolul persoanei de încredere în procesul de agitație electorală de cel al cetățeanului, care are dreptul de a supune discuțiilor libere și sub toate aspectele programele electorale ale concurenților electorali. Persoanele de încredere dispun de mai multe drepturi, inclusiv de reprezentare și implicare în organizarea campaniei electorale. Considerăm că cetățenii implicați activ în agitația electorală a concurenților pot fi înregistrați în calitate de persoane de încredere ale acestora, în conformitate cu prevederile Codului electoral.

VI. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

În perioada de referință, CEC a stabilit plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” al concurentului electoral și al grupului de inițiativă. Astfel, suma maximă ce poate fi acumulată pentru susținerea financiară a unui concurent electoral este de 20 707 700 de lei. Comparativ, menționăm că pentru alegerile parlamentare din 2019, cuantumul maxim al veniturilor a fost stabilit la 86 871 856 de lei. Diferența considerabilă a valorilor maxime stabilite în 2019 și 2021 se datorează modificării prevederilor Codului electoral (august 2019) și stabilirii unui plafon de 0,05% din veniturile prevăzute în legea bugetului de stat pentru anul respectiv. De asemenea, a fost stabilit cuantumul creditelor pentru concurenții electorali, în valoare de 50 000 de lei, similar alegerilor parlamentare din 2019.

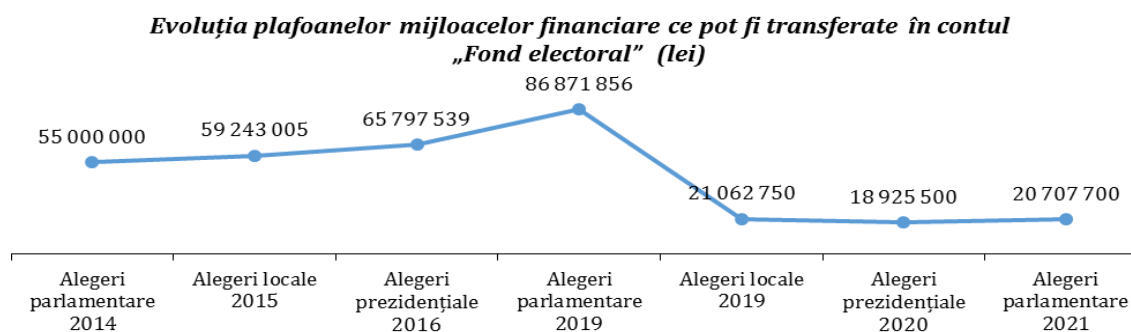
Conform observatorilor Promo-LEX, până la 25 mai 2021, pe pagina web a CEC nu a fost publicat niciun raport al partidelor politice la începutul campaniei electorale (obligatoriu a fi prezentat de partidele politice care au intenția de a efectua viramente în contul „Fond electoral” de pe contul partidului politic). În plus, potrivit datelor publicate pe pagina CEC, până la 25 mai 2021, informația privind deschiderea contului „Fond electoral” a fost prezentată doar de PAS, termenul-limită pentru publicarea informației respective de către CEC fiind 26 mai 2021.

6.1. Stabilirea plafoanelor mijloacelor financiare ce pot fi virate în conturile grupurilor de inițiativă și ale concurenților electorali

La 12 mai 2021, prin Hotărârea CEC nr. 4830⁶⁷, a fost stabilit plafonul maxim al mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul bancar „Destinat grupului de inițiativă” pentru susținerea candidatului independent la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova în cadrul alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021. Astfel, suma maximă ce poate fi acumulată pentru susținerea GI este 108 950 de lei. Comparativ, menționăm că în contextul alegerilor parlamentare din 2019, pentru GI create la nivelul circumscripțiilor uninominale a fost stabilit un plafon maxim de 61 500 de lei⁶⁸.

În aceeași zi, prin Hotărârea CEC nr. 4831⁶⁹, a fost stabilit și plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” al concurentului electoral la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021. Astfel, suma maximă ce poate fi acumulată pentru susținerea financiară a unui concurent electoral constituie 20 707 700 de lei. Comparativ, în cadrul alegerilor parlamentare din 2019, pentru concurenții electorali a fost stabilit un plafon maxim de 86 871 856 de lei.

Graficul nr. 4

⁶⁷ [Hotărârea](#) CEC nr. 4830 din 12 mai 2021 cu privire la stabilirea plafonului mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Destinat grupului de inițiativă” pentru susținerea candidatului independent la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova în cadrul alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021.

⁶⁸ Plafonul stabilit în 2019 s-a referit la circumscripția uninominală. Pentru circumscripția națională, nu a fost necesară constituirea GI, iar candidații independenți nu au avut dreptul de a candida (doar la nivel de circumscripție uninominală).

⁶⁹ [Hotărârea](#) CEC nr. 4831 din 12 mai 2021 cu privire la stabilirea plafonului mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Fond electoral” al concurentului electoral la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021.

Prin urmare, constatăm că după modificarea prevederilor Codului electoral (august 2019) și stabilirea unui plafon de 0,05% din veniturile prevăzute în legea bugetului de stat pentru anul respectiv, limita maximă stabilită pentru acumularea veniturilor în campanie este rezonabilă, dar mult mai scăzută comparativ cu scrutinele precedente (a se vedea graficul nr. 4).

6.2. Stabilirea cuantumului creditelor pentru concurenții electorali

La 12 mai 2021, prin Hotărârea nr. 4832⁷⁰, CEC a aprobat cuantumul creditului fără dobândă acordat concurenților electorali. Cuantumul stabilit pentru un partid politic, o organizație social-politică sau un bloc electoral este de 50 000 de lei (similar cu cel stabilit în contextul alegerilor parlamentare din 2019). Concomitent, pentru un candidat independent, cuantumul creditului stabilit constituie 10 000 de lei. Potrivit CEC, va fi elaborat și un Regulament privind modul de acordare a creditelor fără dobândă concurenților electorali.

6.3. Depunerea raportului partidului politic la începutul campaniei electorale

În conformitate cu art. 43, alin. (7) din Codul electoral, partidele politice care vor face viramente în contul „Fond electoral” vor prezenta la CEC un raport financiar privind soldul mijloacelor financiare ale partidului. Pct. 45 din Programul calendaristic al CEC⁷¹ prevede că raportul menționat urmează a fi prezentat la data începerii campaniei electorale a concurentului electoral.

Până la 25 mai 2021, pe pagina oficială a CEC nu a fost publicat niciun raport al partidelor politice care au intenția de a efectua viramente în contul „Fond electoral”.

6.4. Deschiderea conturilor bancare, desemnarea trezorerierilor și raportarea concurenților electorali la CEC

În conformitate cu art. 41, alin. (2) din Codul electoral, concurentul electoral trebuie să anunțe CEC despre *persoana responsabilă de finanțele sale* (trezorerierul). Pct. 46 din Programul calendaristic al CEC⁷² prevede că concurenții electorali urmează să confirme persoanele responsabile de finanțe (trezorerieri) odată cu înregistrarea candidaților în cursa electorală sau imediat după înregistrarea acestora.

Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, precum și hotărârilor de înregistrare a concurenților electorali⁷³, s-a constatat că toți cei opt candidați înregistrați până la 26 mai 2021 au desemnat trezorerieri la CEC (a se vedea tabelul nr. 10).

În conformitate cu art. 41, alin. (2) din Codul electoral, concurentul electoral trebuie să informeze CEC despre *deschiderea sau nedeschiderea contului „Fond electoral”*. Pct. 47 din Programul calendaristic al CEC⁷⁴ prevede că, în termen de 3 zile după înregistrarea concurenților electorali, aceștia urmează să prezinte informația privind deschiderea sau nedeschiderea contului „Fond electoral”.

Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, până la 25 mai 2021, informația privind deschiderea contului „Fond electoral” a fost prezentată doar de PAS (a se vedea tabelul nr. 10). Menționăm că termenul-limită de prezentare a informației respective de către cei șase concurenți electorali înregistrați la 21 mai 2021 a fost 24 mai 2021. Concomitent, CEC – în decurs de 48 de ore de la recepționarea rapoartelor – urmează să le publice pe pagina sa oficială. Prin urmare, termenul-limită de publicare a rapoartelor este 26 mai 2021.

⁷⁰ [Hotărârea](#) CEC nr. 4832 din 12 mai 2021 cu privire la stabilirea cuantumului creditului fără dobândă acordat concurenților electorali la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021.

⁷¹ [Programul](#) calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare anticipate din data de 11 iulie 2021, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4817 din 5 mai 2021.

⁷² Ibidem.

⁷³ Hotărârile CEC nr. 4854, 4855, 4856, 4857, 4858 și 4859 din 21 mai 2021 cu privire la înregistrarea candidaților [BECS](#), [PACE](#), [CC](#), [BERU](#), [PAS](#) și [PPS](#).

⁷⁴ [Programul](#) calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare anticipate din data de 11 iulie 2021, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4817 din 5 mai 2021.

În conformitate cu art. 43, alin. (1) din Codul electoral, concurenții electorali trebuie să prezinte la CEC, în termen de 3 zile de la deschiderea contului „Fond electoral”, un raport incipient despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală.

Până la 25 mai 2021, pe pagina oficială a CEC nu a fost publicat niciun astfel de raport al concurenților electorali înregistrați.

Tabelul nr. 10. Deschiderea conturilor bancare „Fond electoral”, desemnarea trezorerierilor și depunerea rapoartelor săptămânale la CEC

Concurent	Depunere dosar	Înregistrare concurent	Desemnare trezorerier	Raport partid înc. campanie	Deschidere cont „Fond electoral”	Raport incipient (3 zile după deschidere cont)
PACE	14.05.2021	21.05.2021	21.05.2021			
CC	14.05.2021	21.05.2021	21.05.2021			
BERU	14.05.2021	21.05.2021	21.05.2021			
PPȘ	14.05.2021	21.05.2021	21.05.2021			
PAS	14.05.2021	21.05.2021	21.05.2021		21.05.2021	
BECS	14.05.2021	21.05.2021	21.05.2021			
MPSN	18.05.2021	25.05.2021	25.05.2021			
PDM	20.05.2021	26.05.2021	26.05.2021			

VII. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE

În perioada 11 – 24 mai 2021, MO Promo-LEX a identificat cel puțin 23 de cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare în spațiul public, în mass-media și în mediul online din Republica Moldova. Discursul de ură și instigare la discriminare a luat forma discursului xenofob, rasist, sexist, precum și diferite forme de exprimare discriminatorii sau intolerante care au promovat stereotipuri și prejudecăți în spațiul public.

Cele mai multe cazuri au avut loc în mediul online, rețelele de socializare fiind utilizate în mod frecvent (13 cazuri). Alte 9 cazuri s-au manifestat în presa online (3 cazuri) și în cadrul emisiunilor televizate (5 cazuri), iar 2 cazuri au fost înregistrate în cadrul a două evenimente publice (conferințe de presă).

Criteriile care au stat la baza cazurilor de discurs de ură și instigare la discriminare au fost: apartenența politică, sex/gen, vârstă, opinie, culoare, activitate profesională, rasă, naționalitate, origine etnică, orientare sexuală și dizabilitate.

Grupurile afectate de acest tip de discurs au fost: concurenții electorali, politicienii, membrii partidelor politice și simpatizanții acestora, femeile, bărbații, persoanele în etate, migranții, musulmanii, românii/vorbitorii de limba română, unioniștii și persoanele cu dizabilități.

7.1. Intoleranța generată de către concurenții electorali/politicieni

În perioada de raportare, șase concurenți electorali/politicieni au utilizat forme intolerante de exprimare: Renato Usatîi (BERU) – cinci cazuri și Vladimir Voronin (BECS), Octavian Țicu (PUN), Vasile Bolea (BECS) și Vladimir Odnostalco (BECS) – câte un caz.

Renato Usatîi a utilizat forme de exprimare intolerante în cinci cazuri. Trei dintre acestea au fost înregistrate în cadrul aceleiași emisiuni online – „Территория Свободы”, promovată pe pagina de Facebook, pe data de 17.05.2021, un caz în cadrul emisiunii „În PROfunzime” de la Pro TV din data de 13.05.2021, iar un caz a luat forma unui meme distribuit în secțiunea „Stories” a paginii personale de Facebook pe data de 12.05.2021. Aceste mesaje i-au vizat pe contracandidații săi din partea blocului electoral PCRM – PSRM, a partidului AUR, precum și a aleșilor locali.

Din cele cinci cazuri înregistrate, trei au luat forma unor asocieri negative cu persoanele LGBTI cu scopul de a denigra contracandidații săi, Igor Dodon și Vladimir Voronin, așa cum se poate vedea în următoarele două exemple:

Я больше бы поверил заявлению Воронина, если б он сказал, что от его секса с Додоном родится еще один Цырдя – это более правдоподобно чем... Я просто дал им вариант получше.⁷⁵

Eu deja nu înțelegeam acolo cine-i mire, cine-i mireasa în blocul ăsta, cine-i naș, cine-i nașă. Dar am înțeles un lucru – Igor Dodon deja este disperat și faptul că el a mers la crearea acestui bloc... [...] Pe 11 iulie, o să fie prima dată în istorie când la nuntă se dezbracă nu numai mireasa, dar și mirele.⁷⁶

Pe data de 19.05.2021, în cadrul emisiunii „Secretele puterii” de la Jurnal TV, în contextul discuțiilor despre blocul electoral PCRM – PSRM, **Octavian Țicu** a afirmat:

Din punctul meu de vedere, ultima disperare a socialiștilor și comuniștilor este să aduci un moș senil care mâine, poimâine se poate întâmpla ceva cu el în parlament și să-l faceți salvatorul stângii în situația dată.⁷⁷

⁷⁵ <https://www.facebook.com/RU1.md/videos/486171849101411/>

⁷⁶ <https://www.facebook.com/RU1.md/videos/299393785148543/>

⁷⁷ <https://www.facebook.com/secreteleputerii/videos/168369715126495>

Prin utilizarea termenului „moș senil” în raport cu Vladimir Voronin, Octavian Țicu a admis un limbaj discriminatoriu pe criteriul de vârstă și astfel a promovat ideea conform căreia vârsta unei persoane reprezintă un impediment pentru implicarea și participarea la viața politică.

Pe data de 13.05.2021, în cadrul emisiunii de la TVC 21, **Vladimir Voronin**, președintele PCRM, candidat la funcția de deputat din partea blocului electoral PCRM – PSRM, a afirmat:

Что сдерживает НАТО? Чтобы завтра мы проснулись с натовскими солдатами? Этого вы хотите, уважаемые избиратели, когда будете сейчас голосовать за парламент, чтобы они проголосовали за ликвидацию статуса нейтралитета страны? Чтобы пришли эти самые... натовские солдаты здесь и у вас родились смуглые дети, не только белой кожи? Вы этого хотите? Чтобы за ними пришли румынские жандармы?⁷⁸

Discursul lui Vladimir Voronin reprezintă, în primul rând, o formă de manipulare, prin care se insinuează că în Republica Moldova ar putea fi trimise trupe ale NATO, deși nicio instituție publică cu atribuții în domeniul apărării nu a anunțat sau nu a confirmat o astfel de informație. În al doilea rând, afirmațiile lui Vladimir Voronin reprezintă un discurs al fricii, prin care trupele NATO și „jandarmii români” se asociază cu un „pericol pentru statalitatea” Republicii Moldova.

În același timp, Vladimir Voronin a utilizat un limbaj rasist în încercarea de a atrage atenția asupra „pericolului” inventat. Nașterea unor copii de o altă culoare decât cea albă este prezentată de către Vladimir Voronin ca ceva inacceptabil. În acest mod, Vladimir Voronin nu doar a manipulat, dar a și promovat ura față de străini și față de persoanele de o altă culoare.

Atragem atenția că acest discurs vine în completarea mesajului xenofob publicat în spațiul public prin intermediul bannerelor stradale, plasate de PSRM, care a fost preluat și promovat de BECS: „Moldova este în pericol. Nu dăm țara străinilor”.

Sursa: www.zdg.md

Un alt mesaj manipulator și instigator la discriminare promovat în perioada de raportare este cel susținut de către **Vasile Bolea**, deputat PSRM. În cadrul unui briefing de presă⁷⁹ din incinta Parlamentului Republicii Moldova, organizat pe data de 13.05.2021, acesta a afirmat următoarele:

⁷⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=ddUYzxWyal8&t=4087s>

⁷⁹ <https://www.facebook.com/198610193494849/videos/767359447307724>

În același timp, noi vedem că pe plan european, cât și în societatea moldovenească, acest lucru este catalogat ca și un pericol valorilor tradiționale, care atentează la viitorul societății, la viitorul familiilor noastre. În calitate de părinte a doi copii, vreau să vă spun că acest lucru mă deranjează și pe mine, cât și pe alți colegi de-ai noștri.

Constituția Republicii Moldova consfințește că familia este întemeiată în baza relației dintre bărbat și femeie. În același timp, noi considerăm că Constituția urmează a fi îmbunătățită la acest capitol și noi venim cu această idee, de a modifica Constituția, de a îmbunătăți prevederile articolului 48 din Constituție, unde să indicăm pe lângă acest fapt că familia este întemeiată în baza relației dintre bărbat și femeie, să mai introducem și alte prevederi, precum sunt următoarele: statul interzice înregistrarea căsătoriilor dintre parteneri de același sex și următoarea prevedere: că părinți ai copiilor reprezintă tata – părinte de sex masculin și mama – părinte de sex feminin⁸⁰.

Întrucât Constituția Republicii Moldova, prin art. 48, alin. (2), stabilește clar definiția familiei, declarațiile deputatului Vasile Bolea doar au creat o problemă falsă, dar care în mod indirect a promovat discriminarea persoanelor LGBTI. Orientarea sexuală și identitatea de gen ale fiecărei persoane sunt părți integrante ale personalității sale și reprezintă unul dintre cele mai importante elemente ale autodeterminării, demnității și libertății.

Coaliția pentru Incluziune și Nediscriminare și alte organizații ale societății civile au publicat o reacție prin care au calificat declarațiile drept un act de „promovare electorală” și de deturnare a dezbaterilor electorale în preajma alegerilor din cauza unor subiecte false și a inventării unor pericole inexistente⁸¹.

De asemenea, în continuarea acestei idei, pe data de 19.05.2021, în cadrul unui briefing de presă din incinta Parlamentului Republicii Moldova, deputatul **Vladimir Odnostalco** a prezentat persoanele LGBTI drept un „pericol social” pentru tradițiile și familiile din Moldova, afirmând:

Всё то что мы сделали за эти два года, оно может разрушиться если к власти придут эти господа, которые абсолютно никакого отношения не имеют к молдавской идентичности, к нашим традициям, к нашим обычаям. А если у нашего народа исчезнут традиции и обычаи, то что они пытаются сегодня вымыть, то что они сегодня пытаются сделать стерильным, проводя черту равенства между однополой семьёй и нормальной семьёй, где есть мама и папа, мужчина и женщина, это будет страшно.⁸²

7.2. Intoleranța promovată împotriva concurenților electorali/politicienilor

Din cele 23 de cazuri de discurs de ură sau instigare la discriminare, în 9 cazuri au fost vizați concurenți/potențiali concurenți/politicieni: Vladimir Voronin (BECS) – 2 cazuri, Maia Sandu (Președinte al Republicii Moldova) – 2 cazuri, Natalia Albot (activistă și jurnalistă inclusă în lista PAS, care s-a retras pe data de 21.05.2021) – 2 cazuri, Igor Dodon (BECS), Dumitru Diacov (PDM) și Vasile Bolea (BECS) – câte un caz.

În cazul lui Vladimir Voronin, mesajele intolerante au avut la bază criteriul vârstei, așa cum se poate vedea în mesajul care l-a avut ca autor pe Fiodor Ghelici, activist, publicat pe pagina personală de Facebook, pe data de 13.05.2021:

⁸⁰ <https://www.facebook.com/198610193494849/videos/767359447307724>

⁸¹ Coaliția pentru Incluziune și Nediscriminare, [Reacția societății civile](https://promolex.md/20253-reactia-societatii-civile-la-declaratiile-deputatilor-partidului-socialistilor-din-republica-moldova-cu-privire-la-refuzul-de-a-ratifica-conventia-de-la-istanbul-interzicerea-casatoriilor-intre-perso/?lang=ro) la declarațiile deputaților Partidului Socialiștilor din Republica Moldova cu privire la refuzul de a ratifica Convenția de la Istanbul, interzicerea căsătoriilor între persoanele de același sex și introducerea răspunderii penale pentru „promovarea homosexualității”, <https://promolex.md/20253-reactia-societatii-civile-la-declaratiile-deputatilor-partidului-socialistilor-din-republica-moldova-cu-privire-la-refuzul-de-a-ratifica-conventia-de-la-istanbul-interzicerea-casatoriilor-intre-perso/?lang=ro>

⁸² <https://www.facebook.com/198610193494849/videos/191480106163475>

„Додон решил отобрать у Воронина избирателей, а Воронин, по причине старческого маразма, так и не понял, что сам стал предателем.”⁸³

Natalia Albot a fost vizată în două cazuri de discurs sexist, prin care s-a urmărit denigrarea acesteia și diminuarea din capacitățile sale profesionale. Un exemplu în acest sens este mesajul lui Valeriu Reniță, jurnalist, care, pe data de 15.05.2021, pe pagina personală de Facebook, a publicat o poză a jurnalistei Natalia Albot, îmbrăcată într-o rochie scurtă pe o canapea, însoțită de următorul mesaj:

Cred că orice bărbat cu instincte sănătoase ar minți, dacă nu s-ar recunoaște, cel puțin, provocat, dacă nu chiar sută la sută excitat de acest evident sex-appeal! Chiar dacă ipostaza în care a fost prinsă, ori s-a lăsat prinsă femeia nu e decât o inspirată înscenare. [...] Când însă ai o viziune de ansamblu din Otava, ori Paris, îți dai seama, la fel ca Nata, că adevărata vocație a moldovencelor nu este să spele buci străine, ci să le puie în valoare pe ale lor.⁸⁴

Și Maia Sandu a fost afectată de discursul sexist, așa cum se poate vedea în exemplul de mai jos, generat de către Fiodor Ghelici, activist, în cadrul unui video publicat pe pagina de Facebook, pe data de 24.05.2021:

Я и гордился и в то же время мне было стыдно, что в Молдове не нашлось мужика, который бы взял на себя эту тяжелую ношу – вести за собой молдавский народ. Я видел перед собой женщину – маленькую, хрупкую, но со стальным характером.⁸⁵

Mesajul lui Fiodor Ghelici induce ideea că responsabilitățile și atribuțiile ce reies din funcția de Președinte al Republicii Moldova pot fi asumate și îndeplinite de către un bărbat, întrucât pentru femei, indiferent de pregătirea profesională a acestora, este o „povară” („эту тяжелую ношу”).

Alte cinci cazuri înregistrate au vizat alte grupuri sociale: migranții, străinii, politicieni europeni, membrii partidelor politice și simpatizanții acestora.

Asociația Promo-LEX atrage atenția asupra faptului că discursul de ură și instigare la discriminare afectează întreaga societate, iar utilizarea acestui tip de discurs în spațiul public, inclusiv prin intermediul diferitor forme de manipulare și dezinformare, determină creșterea nivelului de intoleranță în societate și poate duce nu doar la umilire, marginalizare și denigrare, ci și la încălcarea drepturilor omului și acte de violență.

⁸³ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2868103706797003&id=100007922055601

⁸⁴ <https://www.facebook.com/eu.valeriu.renita/posts/334171014987500>

⁸⁵ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2875762969364410&id=100007922055601

VIII. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ

8.1. Activități de instruire și informare a alegătorilor organizate de CEC și CICDE

Activități de instruire. Pe parcursul perioadei monitorizate, Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) și CEC au asigurat pregătirea online a funcționarilor publici din cadrul administrațiilor publice locale de nivelul I, responsabili de Registrul de Stat al Alegătorilor, a membrilor CECE (prima etapă) și a persoanelor responsabile de finanțele concurenților electorali. Pe parcursul instruirilor beneficiarii au fost informați despre aspecte importante precum: soluționarea conflictelor de adrese; arondarea la secția de votare; statutul alegătorului; utilizarea nomenclatorului; constituirea și forma de lucru a consiliului electoral; examinarea contestațiilor de către organele electorale; măsurile de prevenire a infecției COVID-19 în procesul electoral; modul de întocmire și prezentare a raportului privind finanțarea campaniei electorale, precum și aspectele răspunderii juridice pentru încălcarea regulilor în domeniu.

Activități de informare. Pagina CEC a cuprins informații privind scopul și etapele procedurii de înregistrare prealabilă a cetățenilor domiciliați într-o localitate din stânga Nistrului și a celor care se află peste hotarele țării, desemnarea membrilor CECE, participarea la votare a studenților și elevilor cu drept de vot, listele candidaților la funcția de deputat ale concurenților înregistrați în cursa electorală și semnificația celor mai confundați termeni și noțiuni din domeniul electoral (Dex-ul electoral).

La 25 mai 2021, CEC în comun cu MAEIE au susținut o conferință de presă pe marginea subiectului de organizare a alegerilor parlamentare anticipate – votul în străinătate. Accentul a fost pus pe înregistrarea prealabilă, asigurarea dreptului la vot în condiții sigure, deschiderea SV în afara țării și repartizarea geografică a acestora, componența BESV, campania electorală și validitatea voturilor în baza experienței scrutinului prezidențial din 2020.

În același timp, CICDE a lansat un material video cu informații despre importanța procedurii de înregistrare prealabilă și posibilitățile de implicare în alegerile parlamentare anticipate a cetățenilor Republicii Moldova aflați în afara țării.

De asemenea, la 21 mai 2021, CICDE a lansat un Quiz electoral, prin intermediul căruia orice persoană interesată de scrutinul din 11 iulie are posibilitatea să parcurgă un test online cu tematică electorală. Scopul aplicației este cognitiv, dar și motivațional, cetățeanul având posibilitatea să-și evalueze cunoștințele despre anumite proceduri electorale, în același timp, fiind determinat să-și îmbunătățească nivelul de cunoștințe privind organizarea și desfășurarea alegerilor.

RECOMANDĂRI

Guvernului Republicii Moldova

1. Aprobarea unei hotărâri suplimentare privind precizarea alocării de mijloace financiare conform devizului de cheltuieli aprobat de Comisia Electorală Centrală pentru acoperirea completă a cheltuielilor ce țin de organizarea și desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021.

Comisiei Electorale Centrale:

2. Ajustarea tuturor regulamentelor CEC relevante pentru scrutinul în desfășurare la prevederile Codului electoral privind organizarea alegerilor parlamentare în baza reprezentării proporționale⁸⁶.
3. Constituirea și repartizarea secțiilor de votare peste hotare în conformitate cu criteriile stabilite de Codul electoral prin utilizarea formulelor matematice care ar asigura ponderea egală a acestora.
4. Reglementarea expresă a accesului pentru observatori la ședințele online ale consiliilor electorale de circumscripție.
5. Reacționarea promptă la toate cazurile de discurs de ură și instigare la discriminare generate de către concurenți în cadrul campaniei electorale.
6. Adoptarea unui cod de conduită pentru partidele politice și concurenții electorali, dar și a unui mecanism de monitorizare și sancționare a discursului de ură în campania electorală.
7. Publicarea pe pagina oficială în termene legale a documentelor și informației aferente finanțării campaniei electorale (rapoarte ale partidelor politice care ar avea intenția de a efectua viramente în contul „Fond electoral”, informația privind deschiderea contului „Fond electoral” de către concurenți etc.).

Concurenților electorali:

8. Înregistrarea și implicarea activă în campania electorală a instituției „persoanelor de încredere” în calitate de persoane care ajută concurenții la organizarea campaniilor electorale, fac agitație în favoarea lor și le reprezintă interesele în relațiile cu autoritățile publice, cu alegătorii, cu consiliile și birourile electorale.

Autorităților administrației publice locale:

9. Utilizarea competențelor atribuite de Codul electoral cu privire la delegarea membrilor în organele electorale inferioare.

Consiliului Audiovizualului:

10. Includerea componentei de monitorizare a discursului de ură și instigare la discriminare în procesul de monitorizare a respectării pluralismului în campaniile electorale în media audiovizuală.

⁸⁶ Lista completă a actelor normative ce necesită a fi ajustate, potrivit MO Promo-LEX, este prezentată la pagina 14.

ABREVIERI

alin. – alineatul

APL – administrația publică locală

art. – articolul

AUR – Partidul Politic „ALIANȚA PENTRU UNIREA ROMÂNILOR”

BE – Blocul electoral

BECS – Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor

BERU – Blocul electoral „RENATO USATÎ”

BESV – birou electoral al secției de votare

BPR – Biroul politici de reintegrare

CC – Partidul Politic „Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic”

CEC – Comisia Electorală Centrală

CECE – Consiliul electoral al circumscripției electorale de nivelul al II-lea

CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral

CNESP – Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică

CUC – Comisia Unificată de Control

lit. – litera

MAEIE – Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene

MO – Misiune de observare

MPSN – Mișcarea Profesioniștilor „Speranța-Надежда”

MSPS – Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale

mun. – municipiu

nr. – număr

OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

OSCE/ODIHR – Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

OTL – observator pe termen lung

OTS – observator pe termen scurt

PACE – Partidul Politic Partidul Acasă Construim Europa „PACE”

PAS – Partidul Acțiune și Solidaritate

PDM – Partidul Democrat din Moldova

PP – partid politic

PPDA – Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr”

PPȘ – Partidul Politic „Șor”

PSRM – Partidul Socialiștilor din Republica Moldova

pct. – punctul

RFE – Registrul funcționarilor electorali

SV – secție de votare

UAT – unitate administrativ-teritorială

USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională